БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ. КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда үндезилеттингеН

1967 ч. ФЕВРАЛЬ 2 ЧЕТВЕРГ № 28 (6665).

Өртээ 2 көп.

ҮЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ 50 ЧЫЛЫ

Н. В. Подгорный Италиядан ээп келген

Итали Республиканың Президентизи Джузеппе Сарагаттың чалааның ёзугаар Италияга сес хонуктун күрүне аянчоруун кылгаш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Н. В. Подгорный январь 31-де Москвада ээп чанып келген.

Н. В. Подгорныйны үдеп чораан кижилер база оон-биле кады Москвада ээп келген.

Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шиметтинген аэропортка Н. В. Подгорныйны болгаш ооң кады чораан өөрүн К. Т. Мазуров, Д. С. Полянский, Д. Ф. Устинов болгаш албанның өске-даа кижилери барып уткуп алган.

(СЭТА).

БҮДҮРҮЛГЕ болгаш орулга

Юбилейлиг чылда республиканың үлетпүр бүдүрүлгеларинің мурнунда улуг сорулгалар туруп турар. Совет эрге-чагырганың төвгүлүг бежен чылынга холбаштыр алган бедитиен социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседири-биле чергелештир бистиң чамдык бүдүрүлгеривис планнаашкынның болгаш экономиктиг идиг бериишкинниң чаа системазынче чоорту шилчиирлер. Бо дээрге чер-черде партия, совет, профзвилел болгаш ажыл-агый органнарының кичээнгейин хаара туткан хуннүк чугула айтырыгларының бирээзи болур.

«Үлетпүр бүдүрүлгезин планнаарын сайзыраңгайжыдар болгаш экономиктиг идиг бериишкинни күштелдирер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы бистиң үлетпүрүвүстүң моон ыңайгы шапкын хөгжүлдезинге улуг рольду ойнаар. Үлетпүрну эргелеп башкарарын экижидер талазы-биле алдынган хемчеглер тус-тус үлетпүр бүдүрүлгелериниң бот инициативазын кедүрген болгаш бүдүрүлгениң ажыл-чорудулгазын шын организастаарынга удуртукчу кадрларның харыысалгазын бедиткен.

Чүге дээрге үстүкү органнардан бүдүрүлгениң бүгү техник-экономиктиг көргүзүглерин бадылап бээр чорукту солааш, сайгарар продукцияның хемчээли, бүдүрер продукцияның кол номенклатуразы, ажыл төлевириниң фондузу, орулгалыг болуру, бюджетке киирер төлелгелер болгаш бюджеттен алыр акшаландырыышкын бо кол көргүзүглерни планныг онаалдалар кылдыр берип турар.

Күрүне планының кол көргүзүглеринге үндезилээш, бүдүрүлге бүрүзү ажылчыннарның саны, күш-ажылдың бүдүрүмчүлүү, продукцияның бот-үнезин дээш өске-даа көргүзүглерни боду доктаадып алыр.

Бүдүрүлге талазы-биле ап чорудуп турар хемчеглериниң кол сорулгазы бүдүрүлгениң орулгалыг болур чоруун чедип алырынче угланган. Моон үжүрүнде бүдүрүлге бүрүзүнүң планныг онаалдаларын бир дески күүседир, күш-ажылдың бүдүрүмчүлүүн бедидер, продукцияның бот-үнезин чиигедир дээш эртемниң болгаш техниканың эң чаа чедиишкиннерин шиңгээдип ап, ажыл-агыйның иштики курлавырларын долузу-биле ажыглаары эргежок чугула.

Ындыг турбуже, чамдык үлетпүр бүдүрүлге болгаш тудуг организацияларының сан болгаш бүдүрүлге ажыл-чорудулгазында улуг четпестериниң барын чоокта чаа болуп эрткен Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң сессиязындан демдеглээн. Маңаа холбаштыр «Коммунтудуг» септелге-тудуг эргелелин, «Тыва суг тудугнуң» тудуг-монтаж эргелелин, аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелерин болгаш «Тыва тудуг» трезиниң үлетпүр бүдүрүлгелер комбинадын адап болур. Бо бүдүрүлгелер эрткен чылын каражалыг болганнар. Ылаңгыя эт комбинады (директору эш Зубкова) болгаш үлетпүр бүдүрүлгелериниң комбинады эш Емельянцев эрткен чылдың дургузунда күрүнеиң хөреңгизин ажыл-агыйжы, эвес ажыглаанындан 220 муң рубльдиң каражазын болдурганнар.

Кылдынган ажылдың төлевирин артыкка санап, чиг-этти болгаш өске-даа материалдарны үчёт, камналга чок ажыглап, ажыл-агыйны шын эвес организастап турганындан үстүнде адаттынган бүдүрүлгелер улуг каражаны болдурганнар. Чүгле керрээ күүсетпээни дээш эт комбинады 70 муң ажыг рубльге торгаткан. Бир эвес бо түүнү бүдүрүлгени чаартырынга ийиннде, азы ажылчыннарның ыылган ажылының түүнели болгаш шынары дээш материалдыг сонуургалын бедидеринге ажыглаан болза комбинаттың көргүзүглери эки болур ужурлуг турган. Бистиң чамдык бүдүрүлгелеривисте ажыглаттынмайын турар иштики курлавырларны бо чижектен безин көрүп болур.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чылынга турасказтан социалистиг чарыш республиканың улуг, биче бүдүрүлгелеринде калбарган. Ол чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар Кызылдың алгы заводу, республика типографиязы, «Тыва даг-дүгү» комбинады, республиканың орук-тудуг эргелели болгаш оон-даа өске бүдүрүлгелер планнаашкының болгаш экономиктиг идиг бериишкинниң чаа системазынче шилчииринге хынамчалыг белеткенип, күрүне ужур-дузалыг бо реформаның эң кол негелдези болур арыг орулга чыылдазын тургузуп ап турарлар. Чижээлээрге, орук-тудуг эргелели бешки чылдың бирги чылының планныг онаалдаларын чедиишкинниг боттандырбышаан, 118,8 муң рубльдиң орулгазын тургузуп алган.

Планнаашкын болгаш экономиктиг идиг бериишкинниң чаа системазынче шилчиири ажылчыннарның күш-ажылының организастаашкынын экижидеринден аңгыда бүдүрүлгеге бот-орулга-чарылганы улам нептередирин негеп турар. Ол чокка чаа системаже шилчиио дугайында чугаа турбас. Бот-орулга-чарылганың негелделерин шыңгыы сагып турар бүдүрүлгериниң доктаамал орулгалыг болуп турарын практика көргүзүп турар.

«Сибириниң электромонтаж» трезиниң бистиң республикада ажылдап турар участогу (эш Белоусов) улуг эвес коллектив. Ооң ажылчыннары республиканың ийи кол тудуунда болгаш Кызылда электродерилге ажылдарын чорудуп турар. Ажылының аайы-биле чаңгыс черге мөөңнеттинип ажылдавас болгаш кылыр ажылы тудугжулардан кол хамаарылгалыг бо коллективтиң бригадалары бот-орулга-чарылганы билдилиг ажыглап турган, чыл санында эки көргүзүглерни чедип ап турар. Электриктер эрткен чылдың бүдүрүлге планын бүгү көргүзүглер аайы-биле ажыр күүседип, 78 муң рубльдиң арыг орулгазын алган.

Бригада, цех болгаш участок бүрүзүнге бот-орулга-чарылганы калбаа-биле нептередип, ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажылдачыларның күш-ажылчы идепкейин шиитпирлеттиниззин сорулгаларны күүседиринче угландырып турган, СЭКП-ниң XXIII съезазиниң айыткан планнарын боттандырарынче оларны мобилизастаары юбилейлиг чылдың кол негелделериниң бирээзи болур.

Медээлер, чурумалдар, фото

БЕШ ЧЫЛДЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЭЭЛЧЭЭНДЕ

«ШЫННЫҢ» НОМЧУКЧУЛАРЫ ДЫННАДЫП ТУР

Таңды районда республиканың дуржулга станциязының септелге мастерскаязынга чедип келгеш, кәдәэ ажылагый машиналарының септелгезинде кым эки ажылдап турарыл? деп станцияның кол инженериниң айтырарывыска, ол:
— Борис Болат-оол-ла болгай—диди.

Б. Болат-оол ийиги классың тракторизи, ол ажылынга чеди чыл ажыг ажылдап келген.

ЧУРУКТА: Б. Болат-оол сеялка аскын септеп ажылдап тур.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

Квартал планын күүсеткен

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозу байырлалдыг чылдың бирги кварталында күрүнеге эт садарының планын күүседири-биле 100 шарыны семиртилгеде тургускан. Ону коммунистер Соян Нурзат, Александра Яндан олар кадарып, оларның деңзи немелдезин өстүрүп, семиртиринге кызымакчай, шудургу ажылдаанар.

Үстүнде кадарчылар кыштың соон берге байдалынга торулбайн шарыжыгаштар бүрүзүн ортумаа-биле дириг деңзизин 348 кг чедир өстүрген болгаш оларның күш-деңгилдези шыырак. Колхоз бирги кварталда күрүнеге 12 тонна эзтти дужаар хүлээлгезин 33,5 тонна кылдыр, азы 277,5 хуу күүсеткен. Ол ышкаш «Коммунизмче орук» колхоз эт садарының квартал планын 18 тоннага күүсеткен. Бо болза пландан артыкка 3 тонна болур.

С. ТАМБА.

50 чыл оюнга чедир

Тес-Хем районнуң «Тес-Хем» совхозу. Ында тудуг участогу бар. Ооң ажылының хемчээли ындыг улуг эвес-даа бол, улуг байырлалдың бо чылында тудугжуларда план черле төлептиг: олар болза февральдың төнчүзүнге чедир 490 дөрбелчин метр чуртталга шелүн ажыглалга киирер дээннер. Ам олар беш бажыңның дөжээн салган. Мында бир солун чүве —совхозтуң аныяктары совхоз төвүн чаагайжыдар талазыбиле хөй ажылдарны кылыр дээн, олар тудугга ажылдаар күзелин илергейлээн.

Амгы үеде, тодаргайлаарга, чаа чылдың эгези-биле ында тудугжуларның саны иевүдээн. Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга алдар болдуруп, бо чылдың тудуг планын аңаа чедир күүседир дээш хайныышкынныг ажылдап турарлар.

Д. НООКАЙ.

Аяңгатының малчыннарында

СЭКП-ниң XXIII съездазиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдралга боттандырбышаан, Совет эрге-чагырганың чартык чүс чыл болурунуң байырлалынга чедиишкиниг ужуражыр дээш Барыын-Хемчикте «Шекпээр» совхозунуң Аяңгаты салбырының малчыннары бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап турар. Салбырның бүгү хойжуларының чыыжынга № 1 хойжу бригаданың бригадири Очур мынча дээн:

— Юбилейлиг чылга эки сөөнүг ужуражыр дээш 100 хойдан мынча хураганы, хой бүрүзүнден 2,5 кг дүктү кыргын албышаан, келир чайын бодумнун күжүм-биле 12 тонна сигенни кезин белеткээш, дараазында чылдың кыштаглаашкынынга эки белеткелдир кирер мен. Мээң баштап турарым бригадада сөөлгү хүннерге чедир шупту 209 хой төрээн, 210 хураган менди доругун турар. Малчын бүрүзү төрүттүнтен чаш хураганнарны менди камгалап ап турары пиити сорулгавыстың күүсеттинерин херечилеп турар.

№ 2 бригаданың хойжузу Куулар Содунамвын ол-ла чыышка чугаалааны болза: үдеп каан чылда алган турган хүлээлгемни бо юбилейлиг—1967 чылда бедитпишаан, келир чайын бодум күжүм-биле 14 тонна сигенни белеткээр мен. Чогум чайын одарладыышкынны чеди катап одар солуп кежүп чорудар мен. Бистиң бригадада шупту төрээн 422 хойнуң хураганнары менди камгалап алдынган. Ам үеде чаш мал хүннүң-не немежип турар. Хойлар-даа, хураганнар-даа чемгерилгезинге чарбалап каан суланы, ведкормну ажыглап турар бис.

Аяңгатының малчыннары алдарлыг чылды алдарлыы-биле доозаарын сорудаан. Хойжу бригадаларның амгы байдалы-биле алырга, кыштаглаашкын мурнуку чылдардан дээре байдалда эртип турар. Ынчангаш пиити бедик сорулга күүсеттинер.

Х. МӨГЕ.

Хүннүң-не хураганнар

ХАНДАГАЙТЫ. (Телефон-биле). Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң Улаатайда хойжу бригадазының коданнарында хойлар массалыг төрүп өгелээн болгаш Монгуш Лапар-оолдуң 400 төрүүр хоюндан 201 хөй төрээн. Оон чаш хураганнарын хойжу хорамча чок менди камгалап ап турар. Ол ышкаш Дамба Ламаның 103 хоюнуң хураганы эки доругун турар болгаш оларның ажаалда, хайгааралын таарымчалыг тургускан.

Хам-Лытта хойжу бригаданың хойжулары Монгуш Очур-оол болгаш Монгуш Шыдаар-Белек оларның коданнарында төрүүр хойлар база-ла массалыг төрүп өгелээн.

Норманы ажыр

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунда аныяк трактурист А. А. Россохин ында колхозчуларга өске кижилерден ылгалдыг билдингир болу берген. Чүге дээрге ол ажылынга кызымак, планын үргүлчү ажыр күүседир болгаш боду эзлек, биче сеткилдиг. Тракторда ол ам үш чыл ажылдап турар, ооң машиназынга үрелишкин болуп көрбээн, чүгле эзлечгиг септелге үезинде ол келгеш, эдер чүве бар болза, ооздун эдиг алгаш, ажылдап чоруптар.

1965 чылда чымчак аңдарылгага шилчидерге 800 гектарны ажылдап кылган, ынчаарга эрткен чылын 1050 гектарны ажылдап кылырын ол хүлээгеш, ооздун 1144 гектар чедиргеН. Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюн байырлаар бо чылда ооң боду чымчак аңдарылгага шилчидерге 1100 гектарны ажылдап кылыр дел хүлээлгени алгаш, трактурист Тюдюш Семикейни социалистиг чарышка кыйгырган.

— Мээң кылып турар ажылымны колхозтуң баштаар чери, партия организациязы улуу-биле үнелеп көрүп турар, аңаа өөрүп турар мен, ол чүл дээрге эрткен чылын мени ССРЭ-ниң Улус ажыл-агый чедиишкиннериниң Москвада делгелгезин көөрү-биле чорудуп турган чүве—деп, аныяк трактурист боду чугаалаар.— Аңаа харын кылдыр каш дапкыр күш-биле, эш-өөрүмнүң идегелин төлептаа-биле шыныздар дээш улам чүткүлдүг ажылдаар мен.

Сөөлгү үеде А. А. Россохин бодунуң трактору-биле тайгадан тудуг ыяжы сөөртүп турар болгаш ында кылыр ужурлуг нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

М. САНДАК.

Иосип Броз Титонуң ССРЭ-ге чоруп турганы

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң чалаанын ёзугаар Югославияның Социалистиг Федеративтиг Республиказының Президентизи, Югославияның Коммунистер эвилелиниң Даргазы эш Иосип Броз Тито албан ёзуунуң эвес аян-чоруун кылып, 1967 чылдың январь 28-тен 31-ге чедир Совет Эвилелиниге чоруп турган.

Эш И. Броз Титонуң ССРЭ-ге чоруп турган үезинде беседалар болган, анда совет таладан СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның секретары Ю. В. Андропов болгаш өскелер-даа; югослав таладан ЮСФР-ниң Президентизи, ЮКЭ-ниң Даргазы эш И. Броз Тито, ЮКЭ ТК-ның Күүскомунуң секретары М. Тодорович болгаш өскелер-даа киришкен.

Ак сеткилдиг, найыралчы байдалга эрткен беседалар чоруп турда, талалар совет-югослав харылзааларының айтырыгларының талазы-биле, а ол ышкаш делегейнин чугула айтырыгларының талазы-биле санал-оналларын солушкан.

Совет-югослав харылзааларның чедиишкиннит хөгжүп турарын күзел ханышкын-биле демдеглээш, ийи талалар ССРЭ биле ЮСФР-ниң аразында бүгү талалыг кады ажылдажылганы моон сонгаар-даа калбартып база быжыглаарынга, бүгү делегейге тайбыныр болгаш социализмниң хераа дээш идепкейлиг демисежиринге боттарының чүткүлүүнүн дугайын медеглээннер.

Чылыг болгаш найыралчы байдалга

СЭКП ТК-ның Политбюрозу ЮСФР-ниң Президентизи, ЮКЭ-ниң Даргазы Иосип Броз Титога алдар болдурган эртенги шайлалганы турускан.

Эртенги шайлалгага югослав таладан Иованка Броз, ЮКЭ ТК-ның Күүскомунуң секретары М. Тодорович болгаш өскелер-даа бар болган.

Эртенги шайлалгага совет таладан Л. И. Брежнев кадайы-биле, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров кадайы-биле, А. Я. Пельше кадайы-биле, Д. С. Полянский кадайы-биле, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин болгаш өскелер-даа олурушкан.

Чылыг, найыралчы байдалга эрткен эртенги шайлалга үезинде эштер Л. И. Брежнев биле И. Броз Тито дашкалар көдүрген.

Эш Иосип Броз Титонуң Москвадан үнүпкени

СЭКП ТК-ның чалаанын ёзугаар Югославияның Социалистиг Федеративтиг Республиказының Президентизи, Югославияның Коммунистер эвилелиниң Даргазы Иосип Броз Тито кадайы-биле кады албан ёзуунуң эвес кыска үениң аян-чоруун кылып, Совет Эвилелиниге чоруп турган, январь 31-де Москвадан үнүпкен. Ону үдеп чораан кижилер база чанышкан.

ЮСФР-ниң болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктары-биле шимээн Киев вокзалынга эш Иосип Броз Титону болгаш ону үдеп чоруур кижилерни СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежнев кадайы-биле, СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги орулакчызы К. Т. Мазуров кадайы-биле болгаш өскелер-даа үдээн.

(СЭТА).

Фермага бир кежээ

Душ эртип, хүн кудулай берген. Ол өйде Шык-Бажы ферманың саанчылары инектерниң кажааларында база четкилеп келген болду. Кажаанын иштинче кире бердивис. Механизастаттынган делгем кажааның өртүзүндан ден чаргаш, ийи талазында инектерни одуруглай тургускулап каан. Аңаа ферманың комсоргу Монгуш Попуйга таваржы бердим. Ол аныяк кыс беш чыл бурунгаар мында саанчылай берген. Ооң ажылга кызымак, хөй-ниитичи чоруун үнелээнинин бир херечизи—лениннчи комсомолдуң төрүттүнген хүнүн таварыштыр ВЛКСМ ТК-ның Хүндүлел бижии-биле ону шаңнааны болур.

— Кажаа иштинің дүштеки ашталгазын дооскаш, инектерни чемгерип турарывыс бо—деп, М. Попуй чугаалады. Өске, бир талаже көөрүмге, база бир аныяк үруг сиген, өдек болуп тур.

— А силер саанчы мергежилди кайы хире шиңгээдип алган силер, дунма?—деп оон айтырдым.

— Бистер, дөрт саанчы бо кажаада балык инектерни хүлээп алган бис, бир кижиге-ле 16 инек онаажыр, болум 1965 чылда саанчылай берген кижи мен, дуржулгалыг аштеримнин дузазы-биле электрилиг саалданы база шиңгээдип алдым — деп, ол чугаалады, ооң ады—М. Чучумаа.

Фермада саанчылар коллективинге чаа кижилер ынчаар немежип каап турар болду. Инектерни кышкы үеде тургузу азыраарынга шилчиткен. Оларның деңзизин, продуктуунун, назы-харын барымдаалап тус-тус азыраарынга ол таарымчалыг. Мал чеминин курлавырларына үндезилээш, зоотехниктиң тургускан чем рационунун ёзугаар силосту, сигенни, саванны, чарбаны инектерге берип, оларны чылыг суг-биле суггарып, ийунде агаарладып турарын саанчылар биске чугаалап турдулар.

Кышкы үеде суг саалдазын кудулатпазынга, кыштаглаашкынны организастыг чоруларынга кол чүве олдур.

— Фермада чеже комсомолчулар барыл?—деп, комсоргтан айтырдым.

— Шуптузу 11 комсомолчулар бар—дидир. «Харын ынчангаш ажылы чедиишкиниг, хайныышкынныг улус-тур ийин моң» кылдыр аңаа бодап турдум.

Ферманың кызыл булуну. Ооң бир өрээлинде кижи-ле хөй. Кежээки саалда чоокшулаан, саанчыларның чыглып эгелээни ол. Коллективтиң ажыл-агыйының дугайында чугаалап бээрин ферма эргелекчизи М. Шериг-оолдан дилединг.

— Чаа беш чылдың бирги чылында күш-ажылчы көргүзүүвүс өөрүнчүт. Чылда ниитизи-биле 260 тонна сут саар турган, 300 ажыг тоннаны сагган бис. Ооң түнелинде күрүнеге сут садар планывысты хуусаа бетинде күүсеттивис—деп, ол чугаалады. Бо чедиишкиннерни чедип алырынга чүү идиглиг болганыл?

— Ол болза эки ажаалда, чемгерилгеде, саанчыларның ажылга ак-сеткилдиг, кызымак чоруунда—деп, демги эргелекчи база ынча дидир. Ол-даа шын. Фермада мал чеми четчири-биле белеткеттинген, ындыг болганда, сут саалдазы канчап кудулаар боор?

Чаа төрээн инектерни чүгле баштайгы үезинде хол-биле саар, а өске хөй инектер—электрисаалдада. Ону Ленин орденнерлиг Х. Кувискаал биле К. Таан болгаш өскелерге-даа даасканН. Электрисаалдада турар саанчылар ол ажылдың мергежилин эки өөренип алганнар.

Мында эрткен чылын эң хөй сутту сагган кижи—Х. Кувискаал, ол болза бир инекке онааштыр 2200 кг сут саар хүлээлгезин ыракта ажыр күүсеткен. А ийиги черде—комсомолчу М. Өшку-Саар. Фермада бүгү саанчылар сут саарының чыл планын күүсеткеннер. Коллективтиң кижилери бо хүннерде инек бүрүзүнден 4 кг ажыг сутту саап турар.

Фермага инир дужуп келди, Ильичиниң лампочкалары чер болганга чырып келген. Саалда аппараттарын ажылдадыптарга, сагдыгган суттун шимээни кижиге илдеп, бидоннарны долуп-ла турар. «Чыраа-Бажы» совхозтуң Шык-Бажы фермазының ажыл-ишчилериниң ажылын бир кежээде ынчаар көрдүвүс. Ук ферма Чөөн-Хемчик районда мурнакчыларның бирээзи. Ооң ажыл-ишчилери амгы үеде Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюн төлептиг уткуур дээш, боттарының аразында социалистиг чарышты салып алган, кызымак, чүткүлдүг ажылдап турарлар.

С. ОЙДУП-ООЛ.

ХЕРЕЧИЛЕР СОЙГАЛАП ТУРЛАР

НАУШКИ СТАНЦИЯ. (Бурят АССР), январь 31. (СЭТА-ның корр.). Январь 30-иң дүнеаанде Наушки дээр кызыгаар станциязын таварты «Москва—Пекин» дээр поезд эрткен. Москвада Кызыл шелге антисоветтиг хулиган үүлгедиглер кылып турган бөлүк кыдат студентилер ооң пассажирлериниң аразынга чораан.

Орук суур кыдат хамаатыларның кандыг байдалдыг чораанын тодарадып болгу дег фактыларның дугайын чугаалап бээрин поезд бригадазының кежигүннериндеН болгаш пассажирлерден СЭТА-ның корреспондентизи ук поезд Совет Эвилелиниң деннскээриндеН үнүп чоруптарының мурнуу чарыында дилээн.

Поезд бригадазының бригадири Николай Александрович Журавлев мынча деп дыннаткан:

— Албан-хүлээлгем аайы-биле кыдат хамаатылар чораан вагоннарга үргүлчү барып чордум. Ярославль вокзалга вагоннарга олурып турарының үезинде арыннарын шарыттынып болгаш хырбалаттынып алган бүгү-ле чүүлдери дараазындагы хүнүн эртенинде-ле ис чок болган. Бертик-бежел чаңгыс-даа кижи чок болган. Орук суур кыдаттар чүдек-бужар аажылап чораан. Корум-чурумну сагыырын олардан каш удаа негеп чордум.

— Кызыл шелге, Ярославль вокзалга болгаш орук суур кыдаттар баш удур ажылдан кылдынган айтыышкын ёзугаар аажылап турган деп бодал менээ тургустунуп келген—деп, моол шерит албанныг Пагмадорж чугаалаан. Ол сөөлгү вагонга чораан. Кыдат хамаатылар чораан вагоннар таварты каш удаа эртер, оларның-биле ресторанга ужуражыр ужур аңаа таваржып турган. Москвадан үнүптер хүн аажок аарыг шинчи кестүп турган кыдаттар дараазында хүн мырынай кан-кадык болганы мени кайгаткан деп, ол чугаалаан.

— Москвадан үнүпкен соонда, биргик бежел азы шарыглыг чаңгыс-даа кыдат кижини көрбээн мен—деп, Пагмадорж чугаалаан.

— Кыдат хамаатыларның бүгүде үүлгедиглери, хөй нуруузу херазженнер болуп чораан поезд ажылдакчыларына хамаарыштыр оларның каржы-хажагай чоруу кижиге ядынчыг болур чорду—деп, Болгарияның Улус Республиказының хамаатызы Боян Антонов чугаалаан. Кераа ёзугаар МАР-да ажылдап турарының аайы-биле дыштанылгадан ол кижи Моолче бар чораанны ол.

Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың аразында харылзааларны баксырадырын, ийи улуг улустарның аразында найыралды үреарни ямзы-буру арга-биле орладажып турар ындыг кижилериниң айтыышкыны-биле кыдат хамаатыларынң Ярославль вокзалга кылган үүлгедиглерин бо кижилериниң херечи чугаалары база дамгын сойгалап илередип турар-дыр.

ЧАА АЪШ-ЧЕМ МАГАЗИНИ

Кызыл хоорайның чөөн талазында Беспалов кудумчуузунда үш садыгжылыг № 43 чаа аъш-чем магазинининг тудуу доозулган. Тудугжулар ону Октябрьның 50 чыл оюнга уткуштур кызылчыларга белек кылдыр ажыглалга киирген.

Ук магазинниң дерилгезин бо үениң байдалынга таарыштыр эки кылганындан садып алыкчыларга эптиг. Магазинде улуг хемчээлдиг соолукчуну база тургускан. Ол магазин бот-орулга-чарылгалыг № 6 садыг саттыжыышкынынга хамаарыг.

С. ДОРЖУ.

ПАРТИЙЖИ амыдырал

Бүдүрүлгеде коммунистер

Коммунист кижи болаа бүдүрүлгеге, хөй-ниити болгаш хуу амыдыралынга бодунуң аажы-чаңы-биле өскелерге үлегерин көргүзер, партия Уставының негелделерин шыңгыы сагыыр болгаш күүседир хүлээлгелиг.

Бистиң парткомвус болгаш партия эге организацияларывыс бо талазы-биле коммунистерниң харыысалгазын бедитпишаан, совхоз бүдүрүлгезинге оларның мурнакчы ролюн көдүрген. Хөй-ниити ажылынга киришпишаан, күш-ажылга мурнакчы болуп турар коммунистер бисте хөй. Коммунистиг күш-ажылдың Бижиктиг-Хая сүт-бараан фермазының эргелекчизи, ында партия эге организациязының секретары Саая Норбу-Самбу ол ажылында 5 чыл ажыг үеде ажылдап турар. Ол аңаа барып турар үеде ферма 100 ажыг инектиг, чылда бир инектен 600—700 литр сүт саап турган. Фермада чүрүттүлгенниң тудуглары багай, культураның тудуглары чок турган. Ам ында школа, эмнелге, клуб, ясли, чүнар бажың, электри үргүлчү ажылдап турар. Ол үеде фермага чүгле чаңгыс коммунист турган болза, ам ында 10 хире коммунистер бар. Оларның иштинде мурнакчы саанчылар Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Хертек Александрра, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны, Ленин орденниг Куулар Хажыт олар 1966 чылда инек бүрүзүнден 1964—2010 кг сүт сагганнар. Ооң түңнелинде ферма чылда сүт бүдүрүрин 106,7 хуу, а күрүнеге садарын 113 хуу күүсеткен.

Хойжулар Ооржак Үндүн, Ооржак, Дойбуха, Монгуш Агыынак, Хомушку Сарапин сөөлгү үш чылдарның иштинде ортумаа-биле төрүүр 100 хойлардан 98—104 хураганнарны, хой бүрүзүнден 2,3 кг дүктү кыргып ап келгеннер. Хой ажылынга үр үеде эки түңнелдиг ажылы дээш эштер Ооржак Үндүн, Монгуш Агыынак, Ооржак Дойбуха олар чазактың орденнери-биле шаннатканнар.

Бистиң совхозтуң Хөңделең салбырын сарлык өстүрер салбыр кылдыр специализастап турар. Оларны коммунистер эштер Күжүгет Кай-оол, Содунам Адыг-оол, Күжүгет Иван-оол олар азырап турарлар. 1962 чылга чедир-ле совхозтуң сарлыы 200 хире турганындан ам 600 ажыг баш кылдыр өскен болгаш совхозка чиик өртектиг эътти, сүтү берип турар.

Амгы үеде совхозтуң коммунистери мал кыштаглаашкынын эки эртирер дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар. Малдың ажаалга, чемгерилгезин эжиктениниң түңнелинде ооң продуктулуг чоруу кудулавайн турар. Коммунистер күш-ажылчы чедиишкиннерлиг болуп, өскелерни сорук киирип, боттарынга бедиткен хүлээлгелерни ап турар.

Бистиң партия организациявыстың коммунистериниң амыдыралында четпестер чок деп чугаалап болбас. Коммунистерниң аразында кылган ажылынга харыысалга чок, арага-дарыга хандыгар, партияның сагылга-чурумун үрээр ийи-чаңгыс коммунистер бар. Ындыгларның чижээнге Күжүгет Чула, Маадыр Чыртак-оол оларны киирер апаар.

Бистиң парткомвус болгаш партия эге организацияларывыс коммунистерни, совхозтуң ажыл-ишчилерин Совет эрге-чагырганың төөгүлүг 50 чылынга алдар кылдыр беш чылдың ийиги чылында совхозтуң мурнунда салган планныг онаалгаларны чедиишкинниг күүседиринче мобилизастап турар.

Ч. ЧЫЛБАК-ООЛ.

«Барлык» совхозу.

ТӨЛЕПТИГ УЛУУН КИИРЕР

Бүдүрүлгениң ажылын эжижидер, ажы-төлду топтуг кижизидер, амыдырал-чүрүттүлгени чаагайжыдар дээш. Кызылдың хөрөөженнери үүнү кылып турарларыл, Совет эрге-чагырганың 50 чылын кандыг чедиишкиннер-биле уткуурдарыл? Ол айтырыгларны Кызылдың ажыл-ишчи хөрөөженнери чоокта чаа чугаалашкан.

Социалистиг чарышка калбаа-биле киржип, алдарлыг юбилейге тураскааткан бедиткен хүлээлгелерни күүседиринге хөрөөженнериң ролю улуг. Бүдүрүлгениң бүгү ажыл-хөрөөнге боттарының бедик медереллиг киржилгези-биле бистин кызылчыларывыс эткен чылын планны хуусаа бетинде күүседиринге дузалашканнар. Хөрөөжен ажылчыннарның бүдүрүлгеге, хөй-ниити ажылынга, уруглар кижизидеринге идепкейлиг киржир кылдыр чаңчыктырарынче организация санында хөрөөженнер чөвүлелдери шиитпирлиг ажылдаар ужурлуг. Кызылга хамаарышкан бүдүрүлге, тудуг, автотранспорт болгаш көдээ ажыл-агыйының адырларындан хлеб заводунуң (ында колдуунда хөрөөженнер ажылдап турар), Кунгуртугнуң, типографияның хөрөөженнер чөвүлелдериниң организакчы, кижизидикчи ролю бедик. Ынчангаш бо коллективтернин экономиктиг көргүзүглери экижээн болгаш бүдүрүлге культуразын бедидери, техниктиг эстетиканың негелделерин хандырары чергелиг айтырыглар чедиишкинниг шиитпирлеттинип турар.

Ажы-төлду өстүреринге, бодунуң чүрүттап олурар оран-савазын арыгшевер тургузарынга, төлептиг өгбүлени быжыглаарынга хөрөөжен кижиниң угаан-сарыылдыы, ажылгыр капшагайы, топтуг-томаанныы онза негеттинер. Ындыг эштер кызылчыларда кайы хөй.

Ынчалза-даа ийи-чаңгыс төлеп чок хөрөөженнер бистин алдарадывысты бүжартадып чоруурун көрүп эртпейн, оларның-биле демисежип, ындыг кижилерни шын орукче кииреринге бүгү хөрөөженнер киржип, хамык чүвени дооразындан хайгааравайн, бүгү чүүлдү бодунуң хөрөө кылдыр көөру чугула. Чүгле ынчаарда хөй-ниитиниң киржилгезиниң уламындан чурум үрээр, арагадарыга хандыкшыыр, маңгысталчак чиик чүрүттүлга күзээр кижилерниң когу үстүр.

Хөрөөженнериң уран-шевер холдарының, чечен-мерген угаанының ачызында ажыл-иш хайныгып, чаржып турарывыс абаканчыларны ажар дээш улам чедиишкинниг болзун.

М. ДҮЛҮШ.

Чамдык хүлээлгелер

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының бежон чыл болур оюнга алдар болдурган бүгү улустуң социалистиг чарыжынга Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннары киржип, беш чылдың ийиги чылында ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле социалистиг хүлээлгелерни алган, амгы үеде хайныышкынныг ажылдап, чамдык көргүзүглерни чедип ап турарын демдеглээри өөрүнчүг.

Мал ажылының продукциязын будүрерин көвүдеидир болгаш күрүнеге садар талазы-биле хүлээлгелериниң күүсеттинип турарын январь 20-де түңнел-биле алырга: бо чылдың бирги кварталында күрүнеге 387 тонна сүт садар турган болза, 81 тонна саттынган. 107 тонна зът садар план 57 хуу күүсеттинген ийикпе, азы эткен чылдың ол-ла үезибиле деңнээрге, 40,2 тонна зът хөй саттынган.

С. МОНГУШ.

* * *

Тожу районда «Совет Тыва» колхозтуң Талымда сүт-бараан фермазының ажыл-ишчилери Улуг Октябрьның 50 чыл оюнга белеткелдер дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын танышпышаан, социалистиг хүлээлгелерни алганнар.

Ферма бо чылдың кыжынында ниитиниң малының баш санын бүрүн камгалап алыр болгаш малдан алыр продукцияны көвүдедир сорулга-биле мал чеминиң чарыгдалын шын тургузуп, малдарның ажаалгазын улам эжижидерин хүлээлгелерде айыткан.

Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнуң бетинде 120 тонна сүттү күрүнеге дужаап, бир инекке онааштыр 1150 литр сүттү саап, 100 инектен-не 95 бызааны камгалап ап, мал бүрүзүнге ортумактан куду эвес семиртилгени чедип алырын ферманың ажылдаачылары хүлээнген болгаш ону күүседиринге ферма чанынга 50 гектар черге мал чеми зелёнканы тарааш ажаап, 100 центнер сигенни ферма малчыннарының күжү-биле кезип алырын, июнь айга чедир четчир саныг өдекти белеткээрин, чүрүттүлга бажыңнарының, мал кажааларының септелгезин доосхан турарын база хүлээнген.

Бо чылын чайлагга ийи чүрүттүлга бажыңын тудар, ферманың девискизэрин ногаанчыдары-биле ыыштарны база тарыыр.

Ферманың ажыл-ишчилери үргүлчү ажылдап турар политшколаның, зооветеринарлыг белгүмнүң программаларын бүрүн өөренип доозарын шиитпирлээн. Агитхуудустарны, шоодуглуг хана солунларын үзүктел чок үндүрер.

Алган социалистиг хүлээлгелериниң түңнелдерин квартал санында үндүрер болгаш кожазы «Май 1» колхозтуң Куштуг-Кежиг сүт-бараан фермазын социалистиг чарышка кыйгырган.

Б. КОЛ.

Массалыг эгелээн

Өвүрде «Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артели тыва уксаалыг хойларны өстүрүп турар. Бо чылын колхоз 4600 баш хойдан ынча санныг хураганны камгалап алыр сорулгалыг.

Амгы үеде артельдиң бир болгаш ийи дугаар хойжу бригадаларында хой массалыг оолдап эгелээн. Сөөлгү түннерге чедир 1050 ажыг хой оолдаан, төрүттүнген чаш хураганнар шупту онча-менди. Чыраа-Бажының хойжу бригадазындан 700 хой оолдаан, 703 хураган менди камгалап алдынган.

Малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр, оларны эки өстүрүп доруктурар талазы-биле мурнакчы малчыннар хөй. Артельдиң хоочун хойжузу Ооржак Чамбылдай баштай оолдаан 195 хоюндан 200 хураганны менди камгалап ап, хойжулар ортузунда калбарган чарыштың мурнуку одуруунда чорүп турар. Хойжулар Ооржак Картыг, Саая Бажыт-оол, Ооржак Кечек, Куулар Картошка оларның коданнарында төрөөн хойларның хураганнары шупту четче.

Колхоз баштаар чери болгаш партия эге организациязы мал ажылында бо чугула кампанияже кол кичээнгейин ургаландырып, малчыннарның аалдарынче четчир санныг сакманщиктерни чоруткан, оларны аъшчем, одаар ыяш-биле чогуур өй-шаанда хандырып келген. Малчыннар ортузунда политмассалыг ажылдарны база эки тургузуп, 8 агитаторну оларда быжыглаан.

Чыраа-Бажының хойжу бригадазының кежигүннери Улуг Октябрьның 50 чылынга белеткелдер дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын танышкан хуралынга мурнакчы хойжу Ооржак Чамбылдай мынча дээн:

— Бистер, хойжулар, Совет эрге-чагырганың 50 чылының оюн чаа күш-ажылчы белектер-биле ужуражыр, Төрөөн чүртүвүстүң улам ынай хөгжүлдезинге эвээшдаа бол, салыышкынывысты киирер ужурлуг бис. Ынчангаш улуг байырлалга белек кылдыр 100 хойга онааштыр 100 хураганны, бир хойдан-на 2 кг дүктү кыргып алырын хүлээндим.

Ооржак Чамбылдайның саналын өске хойжулар бир эп-сеткил-биле деткип, ниитиниң малын менди чыл ажырар дээш күжениишкиннинг ажылдаарын хүлээнгеннер.

К. ХЕРТЕК.

Чүүл ОКТЯБРЬНЫҢ 50 ЧЫЛЫНГА

Эрзин районда Бай-Даг суурнуң кедезинде, Тарлашкын деп хемчигештиң аксында, кызыл партизаннарга тураскаал бар. Ооң дөзүнде чаа венок чечектер бо-ла кестүп келген болур.

Кышкы соок хүннер турзажок, Бай-Даг сес чыл школазында, тыва эки-турачы фронтучу, Ада-чурт дайынынга маадырлыы-биле өлген Сат Бурзекейниң адын эдилээн дружинаның пионерлери, школаның өвереникчилери маңаа удаа-дараа кээрлер. 1921 чылда ак-гвардейжилерни кызыл партизаннар Тарлашкын тулчуушкунунга канчаар чылча шапканын башкыларының чугаазындан олар дыңнап ап турарлар.

Тарлашкын тулчуушкунунуң дугайын чеди классчылар альбомунда тодаргай бижээн. Олар ол тулчуушкуннуң киржикчилери-биле ужуражылганы кылган. Ол ышкаш Октябрьның 50 чылынга холбаштыр, боттарының чаңгыс чер чүрүттүгларының маадырлыг херектерин чыып бижип турар. Бо ажылды коммунист башкы Санчымаа Санчатовна Төнгүр баштап турар.

ЧУРУКТА: өвереникчилер партизаннарга тураскаал чанында.

А. ОСТАПЧУКТУҢ фотозу.

1929 чылдың октябрь, ноябрь айларда болуп эткен Тываның Араттың Революстуг Намының төөгүлүг сески улуг хуралы Тываны капиталистиг эвес оруктап, социализамче хөгжүдер дугайында төөгүлүг шиитпирни хүлээп алган. Ол шиитпир Тываның арат чонун чырыткылыг келир үе дээш демиселче сорук киргген.

Ынчаарда Бай-Тайганың улуг, биче Ооруглардан эгелээш, Дура, Шат одурту, Ажыг-Кара-Суг ол ынчаар аалдарның революсчу аныяктарының чаа ырлары кажангызындан-даа артык өткүт, дидим чаңгыланып, эрги өзүну, феодалдарны каргап турган.

Хойнуң чазаа бактаай бээрге,
Хой-ле арат амыраан бис.
Хөреңгитен феодалдарның
Когун үзе узуткаар бис.

1930 чылдың апрель айның баштайгы хүннериниң бирээзи. Кожуун чагыргаазының чарылгазы Хомушку Чарындаа карадоруг аъдын чаза-ла дериттир халдып алган, аажок далашкан бо хап келген. Даштыгаа турган улус ооң ынчаар далаштыг келгенин кайтап, кандыг онаа медээ эккелгенин дыңнаар дээш уткуштур кылаштажыпканнар. Чарындаа улус-биле мендилешкеш, аъдындан дүже халаан ояар, хоюндан саазын ушта соп эккелгеш, суму даргазы Бүрүмчалга тудускан. Оозу саазынны чаза туткаш, эриннерин борбаңнадып, иштинде кезек номчуп чоруй чугаалаан:

— Чажыт эвес бижик болза, ужур-утказын чугаалай каантыңарам, дуңмам. Моол бижикти чаа өөренип чоруур болгаш дээкле шуудап номчуй албас кижидир мен.

— Бичии-даа чажыт чок чүве. Харын бо чыылган чон дыңназын — дээш, Чарындаа чугаазын уламчылаан. — Үш айның ортан үезинде Чадаанага кезек феодалбайлар белүглежип алгаш, хувискаалдың хөрөөнге удур үймээн үндүрген-дир. Хем-Белдириндан келдирткен Тываның революстуг шерии болгаш тус чериң араттары дээрбечилериниң кол күжүн Чөөп-Хемчик, Өвүрнүң Бора-Шай кавызынга сылба шапкан. Ооң Дамдыкай мээрен баштаан каш дээрбечилер тын харап дезип үнгеш, Шеми, Хорум-Даг ол ынчаар аалдарны таварып, араттарның мал-маганын күш-хүнезининге үптеп, чамдык байларны холга киирип ап, Шекпээрже кел чыдар сураглыг-дыр. Оларны бээр эрттирбейн, баш дозуп базары-биле Бак-Көк баштаан араттар буруңгу хүн-не Шекпээрже аттанышкан. Ынчангаш дээрбечилерни базары-биле эр, хөрөөжөн арат бүгүде улүүн киирер, суму бүрүзүнден он беш, азы чээрби хире эң шыырак араттардан аткарып чепсеглээш, кожуунче чорудар, арат бүгүде бот-серемчилерди дыңзыдар деп чызаандан чарлык болган-дыр.

Чарынданың чугаазын дыңнааш, долгандыр турган улус аразында чугаалажып, хөлзей бергеннер:

— Кончуг дайзыннарны!

— Эрги өзүну эгидерин ам-даа кордап турарлар-дыр, көрем. Оларны ынчап амдажыдар чүве кайда боор!

— Оларның бээр изин-даа бастырбас бис!

— Медээ билдине берди. Дорааан хемчег ап кириптер бис. Чоруунар чогузуп! — деп, Бүрүмчал чызаан чарылгаазы-биле байырлашкан. Чарындаа дыш аътты мунгаш, чаа улаачызынга үдеттирип алгаш, Хөл, Бай-Тал кайы сен дээш хапкан.

Чарылгэ чоруй баары билек, суму даргазы Бүрүмчал, нам үүрүнүң даргазы Шанчылан Содунам, аревэ үүрүнүң даргазы Салчак Одай болгаш өлүн каш активилер чыглып сүмелешкеш, хурал кыла каапканнар. Хурал чоруп турарының кадында-ла дээрбечилерни базары-биле чоруур дээн чээрби кижи тыпты берген.

— Хувискаалдың хөрөөн камгалаары салуучут бүрүзүнүң хүлээлгези чүве болганда, дээрбечилерни басчып чоруурумну хамыкты мурнай илергейлээрдир мен—деп, бир-ле дугаарында Иргит Балчын туруп келгеш, өөрүн кыйгырган. Ооң соонда өске эштер улажы-ла берген.

Чүгле оолдар эвес, харын аревэчи кыстар безин хувискаалдың дайзыннарын барып сокчур улус бис дижип, мурнун булаажып саналдап турганнар.

— Хамык ужур кижи бүрүзүле дээрбечилер-биле барып сегиржип алырында эвес болдур ийин—деп, нам үүрүнүң даргазы Содунам чугаалаан. Ынаар чээрби кижи чорутсун. Маңаа база-ла эң шыырак кижилер херек болдур ийин. Ол дайзыннарның Хемчик өрү шургуп орарын аная эвес деп билиңер. Олар бо Узун-Чаңгы, Карма-Чалаң, Езуту дээн ышкаш феодалдар-биле харылзаалыг боор база чадавас. Ынчангаш оларны холга алыр, хайгааараар херек.

Хурал доозулган. Иргит Балчын, Чамыян Кара-оол, Салчак Имит, Салчак Достай, Күжүгет Тонаа баштаан кижилер кежээге дээр чоок-кавы аалдардан шыырак аттар, боо-чепсек, чиир күш-хүнезин тыптынып алыр дээш дөрт-дөрт боон алгаш чорупканнар.

ХУВИС-КААЛЧЫ АРАТТАР

Эки-турачыларны баштап чоруурун Иргит Балчынга дааскан. Орус ланчыылар болгаш чагырлыг боолар-биле чепсегленген араттар аттанышкаш, Тейлерден чыскаал-даа чокка калбаа-биле челдирип үнүпкеннер. Суму, нам, аревэ үүрүнүң даргалары болгаш Иргит Сыпый-оол, Салчак Шожунчап, узун Седип баштаан араттар оларны Көп-Сөөкке киир үдеп каанныр.

Чөөн-чүктеп эртенги хүнүң херелдери чер кырын чайыпандыр дээп орда, кожуун черинге чедип келгеннер. Чызаан өөнден бир кижи үнүп келгеш, аттыг улусту уткуп алган.

— Кайыын үнген ха-дуңмалар силер, баштыңнар кайызы боор?

— Көп-Сөөктен үнген бис, ушта-баштан чоруур кижи мен мен ийин—деп, Иргит Балчын тайылбырлаан.

— Силер, ырак орукка чораан улус, ам дээрезинде аът-хөлүнер дыштандырып, аъш-чемден кылып чип ап турудар, а сен мээңбиле кады чызаан өөнге бара каавыт — дээш, демги кижи Балчынны эдерткеш чорупкан.

Өөрү одаглангаш, таалыңнарындан быышкан эттерин ужулгаш, чаа хайындырып алган изиг шайынга эргизип чип орда, үрдаа болбаанда, Балчын эжи-биле бо келген.

— Бак-Көк, Чымба сугларга баштаткан бистер ышкаш эки-турачы партизаннар дээрбечилерни Көп-Кежиг, Шекпээр ынчаар «уткуп алгаш», сылба шапканнар-дыр. Ооң тын-менди үнгеннери ойта дүшкеш, Улуг Аянгатты, Чыргакы баштап, Өвүр чарыкче дезипкен. Эки-турачылар оларны ызыртыр сүргеш чорупкан. А бир он шаа хире дээрбечилер Улуг Аянгатыга өөрүндеи чарылгаш, Шыраа-Булактар одурту дезип чорутканнардыр—деп, Балчын бүгү-ле дыңнаанын өөрүнге төөгүй каапкаш, кады келген эжин таныштырган. — Ынчаарга ам кызыл-шериглериниң төлээзи бо эш Карапай Шыырапка баштадып алгаш, ол дээрбечилерни сүрүп чоруур мындыг улус-тур бис.

— Даалга берге деп билиңер, эштер. Езулуг шериглерзиг болбаажавысче хоржок. Бо дүне дээрбечилерни Бай-Ламаның аалынга барып дозар бис. Кежээге чедир аттарны өткарып алырдыр—деп, Карапай Шыырап шеригзиг аян-биле чугаалаан.

Аттарын өткарып, дыштандырып хүнээш, хүн чүгүрүүнге кирип, даг бажында олура бергенде, партизаннар аттанышканнар. Шөлдээ-Мажалык безин четпейн чорда карацылээн, дүн дүшкен. Кезек-кезек хола хараганнарлыг ортаа Шыраа-Булактын ховузун өрү кезек челдиргилеткеш, Бай-Ламаның (Хомушку чатырыкчының) чазаглаар чери Улуг-Ховуга кирип келгеннер. Аалдың бараанын көстүп келген.

— Аалдың оду чүте чырып турар деп бодай-дыр силер?—деп, Шыырап өөрүнден айтырган. Дүн ортузу безин ажа берген. Ындыг дүне аалда от чырып турары анаа эвес, каразыг-дыр.

— Бай-Лама дээрге кыш, чай чок паштанчыларынга хойтпаан хайындыртып алгаш, бажын ыжыдыр арагалап алган чулчуруп, көскеттинип орар чүве болбазыкпа оң. Дээрбечилер-биле арагалап-даа турары чадавас-тыр деп бодай-дыр мен — деп, Бай-Ламага кара чажындан чалчалап пат болган Эрги-Барлык чурттуг Акыйлаа Херел шыжыгып чугаалаан.

— Дайзын кажар болдур ийин, серемчилелдиг болбаажавысче хоржок — деп, Шыырап өөрүн чагаан.— Аалды дөрт чүктен бүзээлеп келир-дир. Ооң хенертен медээлежикшкеш, шаап халдаашкын-биле аптар.

— Ол черле чүүлдүг-дүр. Канчаар медээлежип аар бис?—деп, Кара-оол аайын тыппайн айтырган.

— Кым үгү өттүнүп билирил?

— Мен, мен—деп, Балчын ыыттаан.

— Дыка алгырбайн шенеп көрем.

— Үү-хүүк, үү-хүк — дээн. Шынап-ла Балчынның үнү үгү хевээр болган. Дөрт-беш боон үстүн алгаш чорупканнар. Шыырап, Балчын, Имит, Кара-оол, Достай олар бир бөлүк боон алгаш, аалдың мурнуу талазындан барганнар. Удаткан чок аалга чоокшулап келген. Хенертен улуг кара ыт келгеш, чанынга ээре бээрге, Достай хойнуудан эттиг сөөк ушта соккаш, октап бээрге оозу ында-ла чиртиппп чыдып калган.

— Медээни беривит!— деп, Шыырап дужаатан. Балчын үш катап «эдиптерге» өөрү бооларын мурнунга туткаш, аалче шаап кирипкеннер. Аалдың ыт-кужу, мал-маганы шоогайнып хойдуккан, даваш-шимээн аажок, довурак-доозун-даа дойлүп үнген. Оду чырык өгүнү кидис эжин ажа октаттынган соонда, ооң ийи-үш хире кижи аткан октар дег улаштыр-улаштыр үне халышкаш, боостаазы чарылгыже кускунвагылап, үй-балай бооладышаан, кажаада баглап каан турган эвер-чүгенниг аттарже карак-кулак-даа чок чүгүржүп органнар.

— Холуңар көдүрүңер!

— Бооладывыс-ла, холуңар көдүрүңер!—дээн алгылар үнген.

Кайнаар-даа базар чер чок. Имит, Кара-оол, Балчын, Достай сугларның мурнунда дайзыннар холдарын көдүргүлепкен, сириңайнып турганнар. Ол аразында өске партизаннар кажааларның ол-бо талазында ийи өглерде барла улустарны доозаазын үндүрүп келген. Бай-Лама билинмес эзирик, өөнде үй-балай сөстер эдип, чулчуртунуп, чүгле алгы чүвүрлүг чапагаш, ол хирезинде холунда октар тудуп органын көрүп каап, Балчын читкезинден тутканш өгден үндүр сөөртүп эккелген. Даң адын келирге туттурган ийи дээрбечилерни, Бай-Ламаны болгаш ооң күдээзи Допчуңну дөрт кижи сүрүп алгаш, кожуун черинче аппарганнар. Өске дээрбечилер Бай-Ламаның аалындан күш-хүнезиннеп алгаш чоруй баарга, олар аңаа арагалап, Бай-Лама болгаш ооң күдээзи Допчуңну баштадыр кезек кижилерни боттарының холунга киирип алган болганнар.

Дескен дээрбечилериниң чамдыызы ол чайын туттурган, чамдыызы ол хевээр дезе бергеннер. Дээрбечи үймээнчилер-биле демисел шак ынчаар доозулган.

Дараазындагы 1931 чылда Тываның революстуг нам, чазааның шиитпирин өзүгаар феодалдарның өнчү-хөреңгизин хавыргаш, ядыы араттарга үлеп берген. Ол херекте Көп-Сөөктүң арат чону база идепкейлиг киришкен. Чонну кээргел чокка дарлап, уё-човуурун төп чораан хөреңгитен феодалдар Эрги-Барлыктың Бай-Лама, Көп-Сөөктүң Узун-Чаңгы, Езуту, Карма-Чалаң, Дапсының Калчан-Чалаң оларның хөреңгизин хавыргаш, ядыы кижилерге дузаламчы кылдыр үлээн. Дузаламчы алган араттар Салчак Даржык, Иргит Сыпый-оол, Салчак Дызыймаа, Айдын, Чамбал болгаш өскелер-даа намга, арат чазакка соглеп хаамас өөрүшкүзүн илередип турганнар.

Б. БАРБА.

СОҢГУЛДАГА УТКУШТУР

Агитаторлар сонгукчуларда

РСФСР-ниң, Тыва АССР-ниң Дээди Советтеринге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдага холбашкан агитмассалыг ажыл Чөөн-Хемчик районда чер болганда калбарган. Ажыл-агыйларда, албан черлеринде партия организациялары агитаторларның сургаалдыг хуралдарын эрттиргеш, участок бүрүзүнде четчелеп быжыглаан.

Улуг Октябрьның 50 чыл оюнга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын агитаторлар ажылчы чонга ханызы-биле таныштырбышаан, соңгукчуларга соңгулда талазы-биле беседаларны кылып, соңгукчуларның дамзызын кылырынга чер-чер Советтериниң күүскомнарынга улуг дузаны көргүзүп турарлар.

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозта партия организациязында 45 агитатор бар, оларның 29-зу колхоз бүдүрүлгезиниң бүгү-ле участоктарында, эң ылаңгыя малчыннарда быжыглаттынган. «Агитаторнуң булуңу» көрүштүг кылдыр дериттинген. Малчыннарның кышкы турлагларының схемачуруун кылгаш, агитаторларны быжыглаан участоктарында чураан. Лекторларның, агитаторларның ажыглаар материалдары, литература «Агитатор булуңунда» четче бар.

Агитмассалыг ажылда хаара туттунган коммунистерниң, комсомолчуларның болгаш активтериниң хуралдарын өй-өйде эрттирип, оларның кылган ажылын түңнеп, дуржулга солчулгазын чорудуп турар. Колхозтуң клувунга тематиктиг кежээлерни план өзүгаар чорудуп турар. Чоокта чаа «Кадыкшылга чүден хамааржырыл» деп темага кежээ организастап эрттирген. Аңаа эмнелге пунктузунуң эргелекчизи Лима Чаш-оолова лекция номчаан. «Күш-ажыл төлевири болгаш немелде төлевир» деп темага чоокку үеде кежээ эрттиринге белеткел ажылын чоруда берген.

Партия организациязының агитаторларындан Карасал Амыр-оол, Монгуш Алдынкыс, Сергей Дупаа, Лима Чаш-оолова, Сат Биче-оол, Куулар Сорулга оларны демдеглээри чугула. Бо агитаторлар быжыглаан участоктарынга доктаамал барып, соңгулда дугайында болгаш районнуң, колхозтуң ажыл-агыйында, бистиң Төрөөн чүртүвүста чедиишкиннерни болгаш делегей байдалының талазы-биле чугула болуушкуннарны соңгукчуларга тайылбырлап берип турарлар.

М. СЕВЕН.

Соңгукчуларга кинолекторий

Тываның эртем-шинчилел институту болгаш ында партия организациязы соңгукчуларга кинолекторийин организастаан. Ооң баштайгы кичээл-кежээзи эрткен четвергте институттуң залында болуп эрткен. Ук эртем-шинчилел албан черинде партия организациязының агитаторларының хамаарышкан бажыңнарының соңгукчулары ол кежээге чыылган.

Кежээни Тываның эртемденниериниң кандыг ажылдар кылып турарынга холбаштырган. Төөгү эртемненириниң кандидады Л. В. Гребнев болгаш филология эртемниериниң кандидады А. К. Калзан олар кежээниң темазынга холбашкан айтырыгны соңгукчуларга доп-чулап тайылбырлааннар.

Совет эрге-чагырганың 50 чылынга уткуштур «Тываның төөгүзүнүң» ийи томун ам парлап үндүргенин, институттуң «Эртем демдеглелдериниң» улуг байырлалга холбаштыр үндүрер дугаарының дугайын болгаш Тыва археологтуг улуг ажылдарының чоруп турарын эш Гребнев соңгукчуларга сонуургаткан.

Тыва улустуң аас чогаалын чыыр, шинчилээр болгаш парлап үндүрер талазы-биле чоруттунуп келген болгаш чорудар ажылдарны эш Калзан чугаалавышаан, тыва чечен чогаалдың хөгжүлдезин доп-чулап ганыштырган. Институттуң литература болгаш фольклор сектору делегей литературазының М. Горький аттыг институду-биле кады «Тыва литератураның төөгүзүнүң очериги» деп улуг ажылды орус дылга белеткеп турарын дыңнакчылар улуу-биле сонуургаан.

Кежээниң түңнелинде Тыва АССР-ниң, Кыргыс ССР-ниң болгаш Хакас автономнуг областың амыдыралындан тырттырган документалдыг кыска киноларны соңгукчулар сонуургап көргеннер.

Соңгукчуларга киноленторийнин ындыг кежээлерь ийи неделя болгаш-ла, четвергте, янзы-бүрү темаларга эрттирери планнаттынган. Чижээ, «Өг-бүлеге эки чурттталга», «Тываның казар байлактары», «Чогаалчыларбиле болгаш чурукчулар-биле ужуражыышкын» дээн чижектиг темаларга кежээлер болгулаар.

Институттуң болгаш ында партия организациязының бо эки эгелээшкинин соңгукчулар улуг чүүлдүгзүүшкүн-биле уткуп турар.

ШӨЛ
2-ГИ АРЫН
1967 ч. февраль 2

ТАРАА САТКАНЫНДАН УЛУГ ОРУЛГА

СЭКП ТК-ныҥ март Пленумунуҥ болгаш партияныҥ XXIII съездизиниҥ шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бистиҥ республиканыҥ көдээ ажылагайыныҥ ажыл-ишчилери 1966 чылда тараа культураларыныҥ чаагай дүжүдүн өстүрүп алган, тарааныҥ ниити чыылдазын 258 муҥ тонна чедиргеннер, күрүнеге 60 муҥ тоннаныҥ орнунга 137 муҥ тоннаны саткан. Оон иштинде пландан ажыр сатканы 82 муҥ тонна.

Таҥды районнуҥ тараажылары 30 муҥ тоннаныҥ орнунга 71,8 муҥ тоннаны садып, күрүне шыгжамырынга эҥ хөй тараанны киргеннер. Каа-Хем, Бии-Хем районнар база хөй тараанны сатканнар.

Республиканыҥ бүгү колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге тараа сатканындан 17 миллион 888 муҥ рубль орулганы алганнар. Оон иштинде кызыл-тасты сатканыныҥ кол өртээнден 12 миллион 682 муҥ рубль, пландан ажыр сатканы дээш 50 хуу немелде-биле 4 миллион ажыр рубль, «Саратовская-29» деп күштүг сорттуг сатканы дээш немелде өртекке 822 муҥ рубль, үрезиге хереглээр сорттуг тараа дээш 314 муҥ рубль кирген. Республикага хүлээп алган тонна тараа дээш ортумаа-биле 130 рубль төлээн.

1965 чылдыынга бодаарга, эрткен чылын тараа хүлээп алыр черлерге кирген тараанны шыпары эки болган. Ылаҥгыя янзыбүрү бок холумаа үгле 1 хуу, тараа холумаа 2 хуу, өл-шыгы 15 хуу, натура деңзизи 750 грамм болган, 1966 чылда дужааган тараанны шынары дээш натура болгаш акша талазы-биле казылда мурнукузундан дыка эвээш болган. Чижээ, 1965 чылда шынары куду дээш тонна тараадан 138 килограммны, тоннаныҥ чогуур өртээнден 3 рубль 75 көп. казып турган болза, эрткен чылын 76 кг-ны болгаш 2 рубль 68 көпеекти казаан. Дужааган тараанны шынары мурнукузундан экижээн болза-даа, эрткен чылын республиканыҥ тараа хүлээп алыр черлериҥ бүгү кирген тараанны ниити казылдазы 11394 тонна болган, азы ол хире чүктү сөөрткениҥе 30 муҥ ажыр рубль күрүнеиҥ хөреҥизи чарыгдаттынган.

Хөй-хөй ажыл-агыйлар тараанны шаҥнарга арыглаап, тараа хүлээп алыр черлерге чорудуп турган. Ол дээрге ажыл-агыйныҥ бодунга-даа, күрүнеге-даа ажыктыг болур. Таҥды районнуҥ «Коммунизминиҥ херели» колхозу күрүнеге саткан тараазыныҥ барык шуптузун бодунга эки арыглаан. Ынчангаш колхозтуҥ саткан 3209 тонна тараазындан үгле 61 тонна, азы тонна бүрүзүнден 19-ла кг казыттынган. Колхоз күрүнеге тараа садар планын 629,6 хуу күүсеткен болгаш пландан ажыр сатканы дээш чогуур өртекке 50 хуу немелдени, «Саратовская-29» деп күштүг кызыл-тасты сатканы дээш 40 хуу немелдени ап келирге, тонна тараанныҥ ортумак өртээ 184 рубль четкен. Колхозтуҥ саткан тараазыныҥ ниити өртээ 570 муҥ рубль болган. Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтуҥ саткан 5016 тонна тараазыныҥ 4176 тонназы пландан ажыр сатканы болган. Колхоз бодунга арыглаашкыныҥ чорутканы, ынчангаш тараанны казылдазы база эвээш болган, тонна тараанны өртээ 162 рубль четкен. Ол ышкаш дуржулга станциязы, «Элегес», «Межегей» совхозтар эки шынарлыг тараанны дужаап, хөй немелде төлевирни алганнар.

Чамдык ажыл-агыйлар тараанны бодунга арыглаар ажылдыҥ чугулазы: күрүнеге арыг тараа киирерге, ону хүлээп ап турар чер улуг шүүт үндүрбезин, төлевири улуг болурун, арыглаан тараанны артыышкынын мал чеминге ажыглаарын чедир үнелеп көрбейн, тараанны комбайндан алгаш-ла тараа хүлээп алыр черлерже чорудуп турар. Таҥдыда «Революцияныҥ чалбыжы» колхозтуҥ Кызылдыҥ сайгарылга базазынга болгаш Бай-Хаактыҥ тараа хүлээп алыр черинге дужааган тараазының өл-шыгы 19—23 хуу, боктуг холумак 5—8 хуу, тонна тараадан казылда (натура-биле) 75 кг болган. Шупту дужааган тараадан 873 тонна казыттынган, тараанны кургатканы, арыглааны дээш 34 муҥ рубльди тырткан азы бир тоннаныҥ өртээнден 2 рубль 94 көпеек казыттынган. Эрткен чылын «Тиилелге» совхозтуҥ дужааган тараазынга боктуг холумак хөй болганы-биле бир тоннадан натура талазы-биле казылда 127 кг, а тоннаныҥ өртээнден казылда 3 рубль 90 көпеек болган. «ҮТКА 25 чылы», «Найырал», «Чыраа-Бажы», «Сүт-Хөл» совхозтар боттарынга арыглаашкыны чорутпааны-биле өл шыгы улуг, боктуг тараларны дужаан, хөй казылдага таварышканнар.

1967 чылда бо байдалдарны өөренип көргеш, күрүнеге садар тараанны ажыл-агыйлар боттарынга арыглаары чугула. Ол дугайында амдыгаштан белеткенир херек. Кургадылга ажыл-агыйын дериир, септээр хемчеглерин алыры чугула. Тараанны арыглаап, чүдүрүп чорударга, транспортту хереглээри кызырлыр, ажыл-агыйныҥ орулгазы көвүдээр болгаш арыглаашкыныҥ үнген тараа артыышкынларын мал чеминге ажыглаар.

Күрүнеге дужааган тараадан долу өртекти алыр дээр болза, бо чылын колхоз, совхоз бүрүзүнге механизастаан шаҥнарны белеткээринче амдыгаштан сагыш салыр, күрүнеге дужаар бүгү тараанны баштай арыглаап чорударын чедип алыры чугула. Ынчангаш дужааган тараанныҥ натура болгаш акша талазы-биле казылдазын эвээжедир.

Д. ДЕЕВ,
тараа продуктулар эргелелиниҥ начальныгы.

ЧАА ЧЕДИИШКИННЕРЖЕ

Бии-Хем районнуҥ ажыл-ишчилери бешки чылдыҥ бирги чылын эки көргүзүүлер-биле үдээннер. Ол дээрге, көдээ ишчилериҥ күжениишкинниг демиселиниҥ база районда ажыл-агыйлар удуртукчуларыныҥ болгаш партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларыныҥ чон ортузунга хүн бүрүде чорудуп келген партийжи-массалыг, кижизидикчи болгаш организакчы ажылыныҥ түүнели болур.

Эрткен ажыл-агый чылында бистиҥ районнуҥ ажыл-агыйларынга бүдүрүлгениҥ хөй саниыг чаа-чаа мурнакчылары өзүп үнген. 1965 чылда районнуҥ сүт-бараан фермаларынга ортумаа-биле бир инекке онаштыр чылда 2000 килограммдан хөй сүттү саап алган мурнакчы саанчыларныҥ саны 7 кижи турган болза, 1966 чылда 24 кижи чедир өскен. Оларныҥ аразында районнуҥ эҥ дээре саанчызы Любовь Григорьевна Романова, бир инекке онаштыр 2547 кг сүттү («Кызыл тараачын» колхоз), база «Искра» колхозтуҥ Могай сүт-бараан фермазыныҥ саанчызы Мария Серемаа бир инекке онаштыр 2440 кг сүттү, ол-ла ферманыҥ саанчызы Нина Акулова 2301 кг сүттү, а ол ферманыҥ коллективи бир инекке онаштыр 2144 кг сүттү саап алган болгаш, 1965 чылгызынга деңзиэрге, 1966 чылда бир инекке онаштыр сүт саалдазын 437 кг өстүрүп, районнуҥ сүт-бараан фермаларыныҥ аразынга калбарган социалистиг чарыштыҥ түүнелинде бирги черни «Кызыл тараачын» колхоз (даргазы эш П. Астафьев, парторганизация секретары эш В. Шыҥгыы) алган. Бо ажыл-агыйга партия райкомунуҥ болгаш райкүүскомнуҥ шилчиир Кызыл тугун хевээр арттырган болгаш районнуҥ «Күш-ажылга алдар» деп кызыл тугун көдүрген. «Кызыл тараачын» колхоз 1966 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниҥ болгаш күрүнеге садарыныҥ база ниитиниҥ малыныҥ баш санын өстүрериниҥ планнарын чедиишкинниг күүсеткен. «Искра» колхозтуҥ ажыл-ишчилери база эки ажылдаан. Колхоз күрүнеге көдээ ажыл-агый продуктуларын садарыныҥ чыл планын: сүттүүн 137,2, эттиин 101,7, дүктүүн 123,7 хуу күүсеткен болгаш бир инекке онаштыр сүт саалдазын 1965 чылга деңнээрге 1966 чылда 426 кг өстүрген.

Район ниитизи-биле көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниҥ болгаш күрүнеге садарыныҥ планын база өске-даа планныг онаалгаларын күүседиринге багай эвес көргүзүүлерни чедип алзадаа, чамдык ажыл-агыйларда четпестер ам-даа бар. «Тиилелге» колхозтуҥ баштаар чери болгаш партбюро мал ажылыныҥ талазыбиле четпес ажылдааныҥдан малдыҥ баш санын өстүрериниҥ чыл планын кандыг-даа үүзүн аайы-биле күүсетпээн. Ол ышкаш «Өөк» совхоз 1966 чылда бир инекке онаштыр сүт саалдазын 1965 чылга деңнээрге 222 кг кудулаткан. Оон түүнелинде совхоз күрүнеге сүт садарыныҥ планын күүсетпээн.

Бистиҥ районнуҥ ажыл-агыйларыныҥ болдунар аргалары үстүнде көргүзүүлер-биле кызыгаарлаттынмас. Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниҥ курлавыры бисте ам-даа хөй. Ол курлавырлар үдел дээрге, ажыл-агыйларныҥ бүгү адырларынга механизацияны ам-даа калбаа-биле ажыглаары болур. Бо талазыбиле ажыл «Кызыл тараачын» колхозта эки тургустунза-даа районнуҥ өске ажыл-агыйларында бо талазы-биле чедир кылдынмаан үүлдер хөй. Бистер чедип алган үүлдер-биле кызыгаарлаттынмайн, күжениишкинни улгаттырып турган, Улуг Октябрьныҥ 50 чыл оюнга моон-даа артык күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр сорулга бистиҥ районнуҥ бүгү ажыл-ишчилериниҥ мурнунда салдынып турар.

Д. ОЮН,
СЭКП-ниҥ Бии-Хем райкомунуҥ пропагандизи.

ДАШТЫКЫДА

Социализмниҥ акы-дуҥма чурттарында

ОКТЯБРЬНЫҢ 50 ЧЫЛ ОЮНГА УТКУШТУР

СОФИЯ. Болгарияныҥ эҥ улуг хөмүр даш болгаш металлургия төвү Пёрник хоорайныҥ ажылчы чоннары Октябрьныҥ социалистиг Улуг революциязыныҥ 50 чыл оюн төлептиг демдеглээри-биле белеткениҥ турар. Анаа БКП-ниҥ округ комитединиҥ пленуму болуп эрткен болгаш ол кайгамчык хүнге тураскаал болдурган калбак хемчеглерни чугаалажып көрген.

БКП ТК-ныҥ Политбюрозунуҥ кежигүнү, болгар-совет найыралдыҥ Бүгү-улусчу комитединиҥ Күүсекчи бюрозунуҥ даргазы Цола Драгойчева пленумнуҥ ажылынга киришкен. Улуг Октябрьныҥ 50 чыл оюнуҥ байырлалынга белеткелди Болгарияда чорудуп турар дугайын ол чугаалаан болгаш бо төөгүлүг болуушкуннуҥ делегейге аажок улуг ужурдузазын демдеглээн.

ПОЛИТИКТИГ БЕДИК ИДЕПКЕЙЛИГ ЧОРУКТУҢ ЛОЗУҢУНУҢ АДАА-БИЛЕ

БЕРЛИН. ГСЧП-ниҥ VII съездизинге белеткелди политиктиг бедик идепкейлиг чоруктуҥ лозуҥунуҥ адаа-биле чорудуп турар. ГСЧП ТК-ныҥ Политбюрозунуҥ кежигүннери болгаш кежигүнге кандидаттары районнарныҥ партия конференцияларыныҥ ажылынга киржип турар.

ГСЧП-ниҥ VI съездизиниҥ соонда ГДР-ниҥ ажылчы чоннарыныҥ чедиишкиннери ГДР-ге социализм тургузуушкунун доозарынга делегеренгей аргаларны ажыдып турар быжыг үндезинни салган деп, ГСЧП ТК-ныҥ Политбюрозунуҥ кежигүнү, секретары К. Хагер Гера хоорайга болган партконференцияга чүве чугаалаан турган медеглээн. Октябрьныҥ 50 чыл оюнуҥ байырлалынга белеткел-биле холбаштыр ГДР-ниҥ ажылчы чоннарынга кыйгырыгныҥ чугула ужур-дузазын ол демдеглээн. Бо документ чүгле эрткен оруктуҥ түүнелдерин үндүрүп турар эвес, харын база республиканыҥ улам ыҥайгы хөгжүлдезиниҥ оруктарыныҥ дугайында айтырыгга харыны берип турар дээрзин ол чугаалаан. ГДР бүгү делегейде тайбыҥныҥ чайгылыш чок болгаш доктаамал быжыгын турар чөленгизи Совет Эвилели болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле сырыг кады ажылдажылганы моон соҥгаар-даа калбартыр деп, К. Хагер демдеглээн.

Бург хоорайга партконференцияныҥ делегаттарыныҥ мурнунга ГСЧП ТК-ныҥ Политбюрозунуҥ кежигүнү Г. Матери чүве чугаалаан, ГДР-де социализм тургузуушкунунуҥ чедиишкиннери Барыын Германияныҥ хөгжүлдезинге улам улуг салдарны чедирип турар дээрзин ол чугаалаан.

КУБАДА ТУДУУШКУН

Куба чыл келген тудум-на электроэнерииняны бүдүрүп көвүдеп турар. Чоокта чаа «Ренте» дээр одалга-биле ажылдаар электростанцияга ийиги агрегаттыг комплексилиг шенелдези доозулган. Ону ажыглалга киирери-биле электростанцияныҥ күчүзү ийи катап улгадыр болгаш 100 муҥ киловаттка четкен турар.

Одалга-биле ажылдаар ийи чаа станцияныҥ тудуу калбак фронт-биле чорун турар. Оон бирээзин Сьянфуэгос шенектиҥ барыын эринде тудун турар. Ол станцияныҥ 30 муҥ киловатт күчүлүг бирги агрегады 1968 чылдыҥ төнчүзүнде ажыглалга кирер. Моон соҥгаар ук станцияныҥ күчүзүн 210 муҥ киловаттка чедирер деп турар.

Сьянфуэгос шенекте болгаш Нуэвитаста электростанцияларыныҥ тудуун национал тудуг деп чарлаан. Оларныҥ тудуун социалистиг Чехословакияныҥ дузазы-биле чорудуп турар.

РУМЫНИЯНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

1966 чылда РСР-ниҥ күрүне планынаҥ күүселдезиниҥ түүнелдериниҥ дугайында Румынияныҥ Күрпланынаҥ болгаш Төп статистика эргелелиниҥ дыннадыында демдеглеп турары болза, бо беш чылдыҥ бирги чылында улус ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерин чедип алган. Улетпүрде планныг онаалдалар 102,1 хуу күүсеттинген, улетпүр бүдүрүлге 1965 чылдыы-биле деңнээрге 11,7 хуу өскен.

Көдээ ажыл-агыйда планныг онаалда 7,2 хуу ажыр күүсеттинген. Тараа культураларынаҥ, чигир свёклазынаҥ, тарымал тооруктуҥ, картофельдиҥ болгаш ногааларыныҥ тергини эки дүжүдүн ажаан алган.

Эрткен чылда Румыния 100 чурттар-биле садыг харылаазаын тудуп турган. Оон даштыкы садыныҥ саарылгазы 1965 чылдыы-биле деңнээрге, 10,1 хуу көвүдээн.

Национал орулга 7,9 хуу өскен. 50 муҥ ажыг квартираларны тудуп, ажыглалга киргген.

(СЭТА).

Сирия бөгүн

Эрткен чыл эрте-бурунгу Сириниҥ амыдырылынга хөй чаа үүлдериҥ берген. Чаа үүлдериҥ өзүмеерин Сириниҥ наймылалы Дамаскыда-даа база чурттуҥ өске-даа районнарында көрүп болур.

Дамаскыны Араб Чөөн чүкте эҥ арыг, ногаанчыткан болгаш ыржым хоорай деп кезээде саналы келген. Ол ам база-ла баштай коргенде ындыг бодал сагындырып келир: шевергин туткан чаыс бажыннар, ыяштарныҥ аллеялары, доорт арыг кудумчулар. Ынчалза-даа ам Дамаскыны ыржым хоорай деп адап болбас.

Политиктиг амыдырал хайныгып турар. Сирий улустуҥ дүрүм ёзутаар эргелерин камгалаары-биле «ИПК» дээр нефть компаниязынга удур демиселди чарлаан чазактыг дидим болгаш чөптүг гуружун деткиирибиле митингилер бүгү чуртта эртип турар. Дамаск кайы-бир гөлээлерни азы аалчыларны уткуп албайн баар неделялар чок. Чоокта чаа араб профэвилеллериниҥ Бүгүнүнүн федерациязының конференциязы болуп эрткен. Аденниҥ демисежип турар улузу-биле эп-сеткил каттыштырылгазының делегей конференциязы удавас аҥа чыглыр. Сирий башкыларының бажыңында чырыдышкын ажылдакчыларының арабтар аразының конференциязы эртип, ында араб чурттарының школаларынга чаҥыс аай өөредилге планын олар ажылдан кылып турар. Ол бажыңның баарында араб күрүнелериниҥ туғу киискин турар.

Көрүп четпес делгем ховуларда бедуиннериҥ—кешкүн арабтарыҥ кара майгыннарын бо-ла көрүп болур. Бүгү чыл иштинде кежүн чоруур болгаш бүгү өг-бүлеге аҥычемин болгаш хенти бээр хоюн ховуларда одарладып чоруурлар. Чаа амыдырал бедуиннериҥ амыдыралының патриархалдыг укладыга бодунуҥ салдарын чедирип турар. Чазак оларныҥ уруглары өөренгир тускай школаларны организастап турар. Ховуларга кудуктар казар аныылды база чорудуп турар. Чамдык аймак улустар ховуну удавас суттарын эгелээр деп чүвени билгеш, сууржуҥ амыдыралче шилчип турар апарган. Ынчангаш Евфрат хемге плотина тудар.

Чурукта: Евфрат хемин дургаар көжүп чораан аймак улустуҥ аныяк кызы Фатва. Ол улус ам келир үеде плотинаныҥ тудуг шолунден ырак эвес черде сууржуй берген. Оон аппа хоюн кадаймыга кадартып каап, Евфрат плотинаныҥ тудуунда ажылчын болуп ажылдап турар.

СЭТА-ныҥ фотохрониказы.

Хереглел барааннарын малчыннарга

Көдээ ажыл-ишчилериҥ материалдыг хереглелин хандырып, амыдырал байдалын экижидер айтырыгны чугулалап көөрү—оларныҥ ажылы чедиишкиниг болурунга идигни бээр. Эрткен ажыл-агый чылында Өвүр районнуҥ Торгалыг көдээ Совет садыг четкилериниҥ ажылынга дузалажып, ырак-узакта чурттап турар малчыннарны чугула хереглелдиҥ барааннары-биле хандырар дээш элээн ажылды кылган. Чаа-Суурда чаа пекарняны туткаш, ажыглалга киргген. Торгалыгда пекарняны улгаттыргаш, эде кылган.

Торгалыг көдээ Советтиҥ девискээринде беш садыг четкилери, ийи автолавка ажылдап турар. Кышкы үеде автолавкалар чедип ыдавас черлерде чурттап турар малчыннарда дерги садыын организастаан. Көдээ Советтиҥ сүмелээни-биле үш кезек черде дерги садыын тургускаш, эҥ-не ак сеткилдиг, кызымак кижилерни ында быжыглаан. Олар малчыннарныҥ хереглээн барааннарын чагыг ёзугаар аппарып садып турар.

Ам бо хүннерде районнуҥ хойжуларында мал ооллаашкыны кидин түлүк. Ынчангаш Торгалыгныҥ садыг ажылдакчылары кол кичээнгейни малчыннарже угландырган. Чугула хереглелдиҥ барааннарын болгаш ховар барааннарны бирги эҥлегче малчыннарга чедирип садарын организастаан. Ол ышкаш аҥ-чем, шай, таакпы, от дээн ышкаш барааннарны үүктелдирбейн садып турар. Садыг хандырылгазының талазы-биле айтыырларны көдээ Советтиҥ сессиязына чугаалажып, четпейн турар талаларны илередип турар. Садыг четкилериниҥ ажылынга колхоз баштаар чери база практиктиг дузаны көргүзүп келген.

Садыг ажылдакчыларының иштинде онаашкан ажылынга кызымак, элээн үр үеде садыг шугумунга ажылдап келген садыгжылар база бар. Олар садып алыкчыларга эптиг, эолдек, чагыгларны дыннангыр күүседип, садыг алыкчылар-биле сырыг харылзаалыг. Торгалыгныҥ бүдүрүлге барааннарының садыгжылары аныяк өг-бүле Серен Бюрбю, Серен Соскармаа оларныҥ кызымаккай ажыл-ижин демдеглеп болур.

Торгалыгныҥ садыг ажылдакчылары амгы үеде малчыннарже бараан чедирип садарын организастап, малчыннарныҥ чөптүг негелдерин хандырар дээш ажылдап турар.

К. ТУМЕТЕЙ.

ХОЙЖУ КОДАННАРДАН ӨӨРҮНЧҮГ МЕДЭЭЛЕР

БАЙ-ТАЙГА. «Мурнакчы» колхозтуҥ малчыннары бо чылдыҥ кыжын эрткен чылдардан дээре байдалда эрттирип турар. Малчын коданнарда мал ооллаашкыны түлүктээн. Январыныҥ сөөлгү хүннеринге чедир 764 хураганы менди камгалап алган.

Хойжулар Хертек Көк торээн 85 хоюндан 87, Кара-Сал Сендажы 90 хоюндан 92, Хертек Седен-Дамбаа 120 хоюндан 122 хураганы менди камгалап алган.

Артельдиҥ малчыннары 1967 ажыл-агый чылында төрүүр 100 хойдан 100-тен эвээш хураган албас сорулганы салган болгаш хойжу бригадалар аразында социалистиг чарыштыг ажылдап турар. Колхоз баштаар чери хой ооллаашкыны-биле холбаштыр малчыннар ортузунда зооветоөредилгени неделя саныда тус-туе коданнарда эрттирбишаан, чаш малды канчаар ажаап доруктарын чамдык кичээлдерге чугаалажып турган. Оон ыдай хойжу коданнарга мал чемнерин үүктелдирбес дээш автомашиналарны тускайлаан. Хойжу бүрүзүнүҥ олчазы хүнүҥ-не арбыдап турар.

С. КАНДАН.

* * *

ЧӨӨН-ХЕМЧИК. «Чыра-Бажы» совхозтуҥ Чыргакы салбырында аныяктар колдаан хойжу бригаданыҥ төрүүр 3860 баш хою 9 кодан ыылдыр кыш эгезинде үстүнген. Аныяк хойжу Борис Шыдыраевич Кууларга баштаткан бо бригаданыҥ кежигүннери торуттүнген хураган бүрүзүн четче алыр дээш бүгү күжениишкиннерни үндүрүп, чаш малды доруктарының мурнакчы методу—сакманныг арганы ажыглап турарлар.

Сөөлгү хүннерге чедир 202 баш хой ооллаан болгаш оларныҥ хураганнары менди доругуп турар. Бригаданыҥ сакманщиктери Доржу, Бичин-Уруг, Огуранай, Чечек олар болгаш алдан бир харлыг Шоваа үгбай суглар хой түлүктен ооллаан үеден эгелээш сөөлгү хүннерге чедир чаҥыс-даа баш чаш мал хоратпаан. Хураганнарга, төрүүр, төрээн хойларга көк сигенни берип турар.

Хойжу бригаданыҥ кежигүннериниҥ түлүрүкчүлүг ажылдаарынга бүгү байдалдар тургустунган. Электри чырыы доктаамал хып, кудук ажылдап турар.

М. ХАВАКЧАП.

* * *

«СҮТ-ХӨЛ» совхозтуҥ мал ажылдакчылары СЭКП-ниҥ XXIII съездизиниҥ төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, Совет эрге-чагыганыҥ чартык үүс чыл болурунуҥ байырлалынга күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш бедик көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар.

Киров салбырда январыныҥ ортан үезинден эгелеп хойжу коданнарда ооллаашкын кидин-не түлүктээн. Өлеңниг-Хову деп черде хойжу бригаданыҥ кежигүннери Хөөкүй-оол 133 хоюндан 138, Бады-Назын 90 баш хоюндан ынча, Быстан-оол 80 хоюндан 83 хураганы менди камгалап алган. Эш Эрелчин баштаан хойжу коллективте Кызыл-оол, Серет-оол, Эртине, Кызылдыр олларныҥ коданнарында ниитизиниҥ 354 хураган четче менди доругуп турар.

Бо ийи бригадаҥ кайызы-даа 100 хойга онаштыр 95 хураганны камгалап алыр хүлээлгелиг. Олар алган хүлээлгезин ажыраар дээш, аразында чарыштыг ажылдап турар.

К. КЕНДЕН.

САКМАН АРГАЗЫ-БИЛЕ ДОРУКТУРАР

«ҮТКА 25 чылы» совхозта хой ооллаашкынын январь, февраль айларда болур кылдыр организастаары чаҥчыл болган. Үүге дээрге бо үеде төрүттүнген чаш малдыҥ дүгү дүрген өзүп үнер болгаш олап соокка шыдамыккай болур. Ындыг хураганнар чыл төнчүзүнде 30-35 кг чеде бээр.

Бо чылдыҥ эгезинде биске төрүүр 15500 баш хой турган. Олар төрүүр 35 коданнарга үстүнген. Оларныҥ 14 коданы төлевилел ёзугаар кылдынган кажааларда, а артканнары эрги кажааларда. Моон үжурунда сооктан чаҥгыс-даа хураган ышкынмас дээш тепляктыг бир кажаага ийи коданны ийи аҥы хуусаада төрүдүп, хураганнарын бир тус хүлээп алырын көрдүвүс. Январьда төрүттүнгеш, иелери-биле кады элээн доруга берген хураганнарны тепляктыг кажаадан эрги кажааже үзүп кииргеш, ийиги коданныҥ чаш хураганнарын орта чогуур үеге чедир доруктурур алырын малчыннар-биле дүгуруштувус.

Чаш малды сакманныг арга-биле өстүрериҥ бистиҥ совхоз элээн үр үеде ажыглап келген. Моны чорударда, дараазында хемчеглерни алыр: ооллаашкын түлүктээлек турда, малчын бүрүзүнге, бирээзинге-ле 70 баш хураган онаажыр кылдыр сакманщиктерни быжыглаар. Хойлары чаҥгыс аай төлевилелдиг-даа, эрги-даа кажааларда турар малчыннар сакманныг арганы база ажыглап турар. Үжурунда болза, сакманнарны тус-тус кадарар болгай. Бистиҥ малчыннарывыс ындыг эвес: бөлүктей үзүп аан хойларны шуптузун кадып алгаш, кадарып хүнээзш, кежээ одардан киирип кээрге, олар хураганнарының турар кажаэларын боттары тып ап турар. Тускай төлевилел ёзугаар кылдынган кажааларга чаш мал өстүрери белен болбайн аан, ынчалза-даа малчыннарныҥ хөй нуруузу чаш малын эрги, төлевилел чок кажааларга чылдан чылче азырап, доруктуруп, багай эвес көргүзүглерни чедип ап келген.

Хой ооллаашкынынга баш бурунгаар белеткенир херек. Кышче кирип турар төрүүр хойлар ортумактан өрү күштүг болур ужурлуг. Үүгле бисте эвес, өске-даа черлерде мал чемнерин чедир белеткиевейн баары чажыт эвес-ле болгай. Мал чеми четпес болганындан ылаҥгыя шээр малды барык бүдүн чылдыҥ дургузунда сула одарладып турар бис. Төрүүр хойларны бөдүүн чемнер-биле немей чемгерери чүгле декабрь айдан эгелеп турар.

Иштии-Хем салбырныҥ ажыл-ишчилери мал чемнериниҥ белеткелин эки чоруткан. Ам хүнде бир хойга 1 кг сигенни, 300 грамм силосту немей берип турар. Ак-Дуругнуҥ хойжулары сигенни үүгле кошкак күштүг хойларга немей берип турар. Мал чеми четпес болганда, кышкы одарларны чөп ажыглаар сорулганы бистиҥ малчыннарывыс салган. Хойлары кышче күштүг кирген малчыннарныҥ коданнарында хой ооллаашкыны чедиишкиниг эртип турар. Ооллаашкын түлүктеп эгелеп турда, хураган иези болгаш төрүүр четкен хойларны немелде чем-биле чемгербишаан, кодан чоогунуҥ чүм оъдунга оъткарарын бистиҥ малчыннарывыс мурнуку чылдардан бээр практикалап келген.

Төрүүр хойлар коданнары ам үеде суг-биле бүрүн хандыртынган. Кудук чок черлерже сугну дажып чедирип турар. Хойжу бригадаларда суг сөөртүр үш машинаны быжыглаан. Үлегерлиг 9 кажааны электрижиткен болгаш эрги кажааларлыг малчыннар керосин лампаларын ажыглап турар.

Эрткен чылын чанында чунар бажыңныг алды чурттарга бажыңын малчыннар алган. А 1967 чылда он чаа чурттарга бажыңын чунар бажыңы-биле хатай тудуп бээри планнаттынган.

Кодан бүрүзүнде мал чемнери, одаар ыяш немей чедиртинген. Чамдык малчыннар чаш мал чеминге күзүрүмнү ажыглап турар. Ол чаш малга дыка ажыктыг чем. Күзүрүм болгаш өске-даа минеральдыг чемнерни ажыглаан соонда чаш хураганнарныҥ шөйүндү бөөшкүнеиир аарыгдан хораар чоруу узуткаттынган. Ийи чыл мурнунда бо аарыгдан дыка хөй чаш мал өлүп хораан, моон ужурунда 100 хойдан-на 50-55 хураган алдынып турган болза, мындыг куду көргүзүг моон соҥгаар кажан-даа турбас.

Мал ажылынга, ылаҥгыя төрүүр мал ажаарынга кадрларны шилип киирери онза ужур-дузалыг. Ажылдыҥ төлевири эвээш турганындан мал ажылынче кижилер күзелдии-биле эвес барып, нургулайында душ болган кижилер кирип турган. Чоокку үеге чедир-ле хойжу бригаларга кадрлар четчелээшкини бистиҥ совхозка эҥ берге айтырыгларын бирээзи турган. Ылаҥгыя совхоздар малчыннарыныҥ ажыл-төлевирин 40 хуу немеп материалды сонуургалын хандырар хемчеглерни боттандырган соонда бүгү байдал өскерлип, мал ажылдакчыларының ажылының бүдүрүкчүлүү өскен. Мал малдап ажылдаар күзелдиглер арбыдаан. Малчын кижилериҥ күш-ажылчы шинээ улам немежип, чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар апарган.

1966 чылда бистиҥ совхозтуҥ барык шупту хойжулары ниитизи-биле 46000 рубль түүнүг немелде төлевирни алган болгаш 74 малчынны пландан ажыр алган продукциязы дээш 4700 рубль түүге шаҥнап, мактаан. Арыг-Үзүү салбырныҥ мурнакчы хойжулары М. Седип-оол, П. Шаҥнак, Д. Доржу олар немелде төлевирге бирээзи-ле 700—850 рубльди алган.

Совхозтуҥ бүгү малчыннары бүгү совет кижилер-биле бир дөмей Совет эрге-чагырганыҥ чартык үүс чыл болурунуҥ байырлалынга бедик күш-ажылчы сеҥнүг ужуражыр дээш 1967 чылдыҥ кыжында чаҥгыс-даа баш чаш мал хоратпас, кижи бүрүзү алган социалистиг хүлээлгезин ажып күүседир сорулганы салып турар.

И. ШАРШИЕВА,
совхозтуҥ улуг зоотехниги.

Түржок аажылаашкын

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Чоокта чаа МАР-ныҥ Пекинде элчин чериниҥ турар кудумчузунга болук кыдаттар база катап чыглып келгеш, моол улуска, оон партиязынга болгаш чазаанга удур, моол болгаш совет улустарныҥ бузулбас акы-дуҥма нөйыралынга удур калчаалыг күүлдөөшкиннерни кыдат болгаш моол дылдарга бижээн өнчүк-чөцгөлиг кыйгырыгларны кудумчуныҥ тротуарларынга болгаш элчин чериниҥ дужунда бажыңныҥ ханаларынга азып каан деп, МОНЦАМЭ агентилел дамчыдып турар.

МАР-ныҥ Даштыкы херектер министерствозу оон-биле холбаштыр шиитпирлиг удурланыышкынны Кыдаттыҥ МАР-да элчин черинге медеглээн болгаш моол улуска болгаш Моол Арат Республикага удур ол бужар-чүдек үүлгедиглерни доп-дораан сокдарын, буруулугларга кеземче көргүзериҥ болгаш МАР-ныҥ Пекинде элчин чериниҥ ой-тавыда ажылдаарын база айыл чок чоруун делегей харылзаалариныҥ нормаларынга дүүштүр хандырар талазы-биле чогуур хемчеглерни доп-дораан алырын негээн.

Хунвэйбиннер содаалашкан

ПАРИЖ. (СЭТА). Чоокта чаа Парижке полиция биле кыдат студентилериҥ аразынга болган соданыҥ түүнелинде чеди француз полицейжилерни, оон иштинде ийи офицерни балыглаан деп, Франс Пресс агентилел дыннадып турар. Кыдат студентилер чоокта чаа Москвада Кызыл шөлге кыдат хамаатыларының өөнүкчөцгөзээзи-биле холбаштыр Парижте совет элчин черинче «удурланыышкынны кылажын» организастаарын ораладжып турган. Франс Пресс агентилелдиҥ оон ыҥай айтып турары-биле алырга, хунвэйбиннериҥ хөректээштерин кеткен 50 кыдат студентилерни тудуп хоругдаан. Бижектиг чораан бирээзинден аҥыда бүгү кыдат студентилерни хостаар аппар деп, полицияныҥ төлээлекчизи медеглээн.

ШЫН
3-КҮ АРЫН
1967 ч. февраль 2.

БИСТЕ БАЗА ҮЛҮГ БАР

Бистиң колхоз мал ажылдыг. Ынчангаш колхоз баштаар чериниң болгаш ында партия организациязының кол кичээнгейин ынаар угландырган. Малдың баш санын өстүрери, ооң продуктулуун бедидер талазы-биле малчыннар шудургу ажылдаанын демдеглеп болур.

Коммунистиг күш-ажылдың коллективи № 1 сүт-бараан фермазы эки ажылдаан. Сүтү будүреринiң болгаш күрүнеге садарының чыл планын ноябрь айда күүсеткеш, сүт будүрер талазы-биле колхозту шиитпирлиг бурунгаар тыткан. Эттиг-сүттүг угланыышкыныг саар инек бүрүзүнден-не 880 кг сүттү алыр планын ферма 979 кг чедирген. Саанчылар Чедей Баткар — 1465, Мапырык Сувак — 1359, Д. Сундуй —1300 кг чедир сүттү саап алганнар. Ферманың мурнакчы саанчыларының үлегерин Улуг-Күзег фермазының саанчылары Ямза Лайдып биле Кара Монгуш олар эдерип, кайызы-даа инек бүрүзүнден мун ажыг килограмм сүттү саап алганнар.

Хой ажылын сайзырадыр талазы-биле эш Сыдам-оолдуң удуртуп турары коммунистиг күш-ажылдың хойжу бригадазы болгаш Соян Хайының бригадазы дээре түңнелдерлиг ажылдааннар. Оларның кайызының-даа малының продукциязы арбын болган, мал чемни четчирибиле белеткеп алган. Колхозтуң бир хоочун малчыны Максим Сувандии эки түңнелдерлиг болган. Ол чүс хойга онааштыр 90 хураганны албышаан, хой бүрүзүнден-не 4 кг дүктү кыргаан. Борис Сырат, Соян Хайың, Михаил Сыдам-оол, хойжу Дайгаранза оларның көргүзүглери база өрү болгулаан.

Мурнакчы малчыннарның болгаш мал ажылының мурнакчы коллективтериниң кызымак күш-ажылының ачызында эрткен ажыл-агый чылында колхозтуң экономиказы улам быжыккан. Чүгле мал ажылындан киирип алган орулганың түңү 923 мун ажыг рубль болган. Бо улуг херекке колхозтуң мал ажылының тускай эртемниглериниң күжү база кирген дээрзин демдеглеп каары чугула.

Ындыг болза-даа малчыннарның аразында онаашкан ажылынга эзхарыысалга чок кижилер база бар. Маңаа оларның түгле чамдыктарын адап көрейн. Чижээ, Кеский-оол Бугалдай 44, Бадарчы Биче-оол — 24, Биликти Байыр-оол — 26, Сан-Хөө —26 хойларны чидирген, а хойжулар Дежий-оолдан 86, Адыяадан 69, Сарыг-оолдан 76, Седейден 60 баш хойлар багай ажаалданың түңнелинде өлген.

Мал ажылынга кижилерни киирип алырда оваарымчалыг болбааже хоржок дээрзин үстүнде түүлдер биске сагындырыгны берген болгаш, мал ажылынга кижилерни киирерде моон сонгаар оваарымчалыг болур бис.

Беш чылдың баштайгы чылында тараажылар болгаш механизаторлар база-ла багай эвес ажылдааннар. Эрткен чылын колхоз тараа культураларын 700 гектарга, мал чемнерин 2400 гектарга чоруткан. Ооң түңнелинде мал чемнери культуралар 23 мун ажыг центнер дүжүттү берген. Тараа культураларының гектардан дүжүду 7, 9 центнер болган. Колхоз үрезинге 175 тонна тараады уруп алган, колхозчуларга 208 тонна күш-хүннеринге берген, күрүнеге 96 тоннаны саткан болгаш мал чеминге 75 тоннаны уруп алган.

Часкы, күскү хову ажылдарының үезинде механизаторлар Самбуу, Көк-оол, Даландай олар эки ажылдааннар. Мал чеми белеткээр талазы-биле механизаторлар база улуг киржилгелиг болган. Хову бригадирлери эштер Шыдыраа биле Хүлер-оол оларның удуртуп турганы механизаторлар хөй мал чемин белеткээн.

Ажыл-агый чылы төнген, чаа ажыл-агый чылы — онза демдеглелдиг чыл үнген. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын колхозтуң түс-түс будүрүлге коллективтериниң будүрүлге хуралдарынга чугаалажып, ажыл-ишчилер орта боттарының чыл дургузунда кылган ажылын түңневишаан, чаа-чаа социалистиг хүлээлгелерни ап турарлар.

Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюнуң байырлалында бистиң чедип алыр деп турар сорулгаларывыс улуг. Бо чылын малчыннар хойну 42 мун баш, инекти 2300, өшкүнү 1050 баш чедирерин хүлээнген. Мыя бо үш-ле сан безин дыка улуг күжениишкинни негээр.

Мал ажылының продукциязын күрүнге садар талазы-биле онаалда база амыр эвес. Тодаргайлаарга байырлалга чедир 570 тонна эзтти, 230 тонна сүттү болгаш 110 тонна дүктү садары колхозтуң будүрүлге планында көрдүнген.

Тараажылар болгаш механизаторлар база-ла хүлээлгелерлиг. Тарылга шөлү колдунда мурнуку хемчээлге хеваэр арттар. Ынчалза-даа агротехниканы бедидип, ажылдың шынарын өрүлеп тургаш, чер ажылының продукциязын көвүдедир сорулга салдынган. Амгы үеде часкы хову ажылынга кирер техниканың септелгези чоруп турар. Советтерге соңгулда хүну — март 12-ниң бетинде септелгени бүрүн доозар хүлээлгени механизаторлар алган.

Тудуг талазы-биле кылыр ажыл база хөй. Бо чылын сес чурттарга бажыңнарын ноябрь айның бириниң бетинде тудуп, ажыглалга киирер. Ооң ыңай будурулге тудугларындан хойнуң 3, хураганның 4 кажааларын база инектиң 2 болгаш быжааның 2 кажааларын сентябрьның 30-де тудуп доозар деп сорулга салдынган.

Ооң-биле кады культура-амыдыралдың тудуглары база бар. Бежен орупнуг уруглар садын ыяавыла тудар апаар бис. Колхоз төвүнге спорт шөлүн тудары база чаагайжыдылга-га хамаарышкан ажылдар дээш хөйле тудуглар чоруттунган турар.

Бистиң салып турар сорулгавыс күүсеттинер быжыг үндезинниг. Черчерге болган коллективтерниң хуралдарынга ажыл-ишчи кижилер хүлээлгелерни алган болгаш эдиглерни киирген-даа.

Артельдиң ажыл-ишчилери Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюнуң байырлалынга хамаарыштыр социалистиг хүлээлгени албышаан, чарышка Эрзин районда «Чаа орук» колхозту кыйгырган.

Бистиң алган хүлээлгевис — ниити чедиишкиннерге киирер үлүүвүс. Ону колхозчу бүрүзү медереп билип турар.

У. ЭРЕНДЕЙ.
Тес-Хемде «Чодураа» колхозтуң даргазы.

Саанчының чогаадылгазы

Колхозувус фермазын
Аныяк эр уштап турар.
Хонук тудум, айлар тудум
Арбын сүттү саап тур бис.

Бо кожамык ырыны саанчы Анна Захарова чогааткан. Ону ол бодунуң кады ажылдап турар эжи Лидия Сарыг-оол-биле кады Бии-Хем районнуң бот-тывынгыр уран үүл коллективтериниң көрүлдезинге ырлап күүсеткен. Бо чурукта чогаадылгага сундулуг саанчыны Туранның сүт-бараан фермазынга чурукка тырттырган. Анна Захарова ынчан база бир кожамыкты чогаадып турган.

Феша угбай назылаан бе?
Кадарчылааш шагзыраан
бе?
Кайын моонар, бызааларын
Белен эвес ажаап турар.
Эки-ле-дир! Тергиин-не-дир!
Эдек-бышкаа черге дегбес.
Кадык чуртта, ишке шүүрге,
Кайгамчыктыг мурнакчывыс!

Ол болза «Кызыл тараачын» колхозтуң мурнакчы бызаа ажаакчызы П. Е. Фунтиковаңы мактап ырлааны ол. Ооң эжи, он беш чыл ажыл стажтыг Татьяна Хомутованы мынчаар алгаан:

Татьянавыс база кежээ,
Сенээ четти, Феша угбай!
Даанганы бызааларын
Белен эвес ажаап турар.

Саанчының чогаадылгазы база бир хоочун бызаа ажаакчызы Бичении мынчаар алдаржыткан:

Бичен база чыда калбас.
Бызааларны эки ажаар.
Бистиң чернин ишчилери
Мурнакчызын мактап турар.

Күш-ажылдың кижизи хүндүткелде. Эгелеп чоруур чогаадычы Анна Захарованың чогаадыгларының утказы ындыг. Ооң күш-ажылынга болгаш чогаадылгазынга чаа-чаа чедиишкиннерни күүзелли.

И. ЩЕГЛОВ.

Авторнуң фотозу.

ЧАҢГЫСТЫ-ДАА ХОРАТПАС ДЭЭШ

Таңдыда «Тиилелге» совхозтуң хойжу коданнарында оолдаашкын бо айда эгелээн. Ылаңгыя Ак-Даштың малчыннары чаш хураганнарны хүннүң-не немей ап турар. Эрткен хонуктарда ында 162 хой төрээн. Бүгү оолдаан хойларның төлүменди алдынган болгаш 172 хураган кадык, четче доругуп турар.

Төрүттүнген чаш төл бүрүзүн менди алыр дээш хойжу Оюн Дажый-оол-биле ооң дузалакчызы Ондар Чотпа олар амыр-дыжын билбейн ажылдап, хураганнаан-даа, хураганнаар-даа хойларны немелде чемгерилгеге киирген. Бо малчыннарның ажыл-үүлезинге сакманщик Татьяна Тежит төлептиг үлүүн киирип, чаш хураганнарны эки ажаап өстүрүп келген.

Хой оолдаашкыны чүгле Ак-Дашта эвес, өске-даа кышкы турлагларда түлүктей бергенде совхозтуң дирекциязы бо чугула кампанияже кичээнгейни четпес угландырган. Үүл дээрге, мынчага чедир чамдык малчыннарда сакманщиктер четче быжыглаттынмаан. Ыраккы коданнарда чаш малга чидиртир чем немей чедиртинмээн черлер бар. Юбилейлиг чылда эки түңнелдерлиг болур дээш, совхозтуң дирекциязы чаш малды менди алырынче кол кичээнгейни угландырган турары кузенчиг.

Х. ДАДАР-ООЛ.

ЭЭЛЧЕГЛИГ ОЮННАР

Көдээ ажыл-агый техникумунуң XIV комплексилиг спартакиадазының баскетбол талазы-биле ээлчеглиг оюннары эрткен воскресеньеде бүдүн хүн дургузунда баштайгы кыжын эштип турары бо. Хөй чылдарда ревматизмден аарып келген. Чүрээ баксырап эгелээн. Хүнүң-не соок сугга эштирин эмчилер анда сумелээн.

— Соок суг дузалаар-дыр бе?

— Ийе,— деп, харылалды,— эжинген соонда, меңээ дыка эки апаар-дыр— дидир.

Дош ойбаандан база бир интервью ап тура, камгалал станциязының водолазы Ю. В. Кузьминыхтың дугайында сонуурганыг төөгүну билип алган мен. Сес чыл мурнунда ол аар бертинге таварышкан. Ийиги болуктүн инвалиди болган.

— Чүгле олурарын база чыдарын эмчилер меңээ чөпшээрээн — деп, Кузьминых эжинмишаан чугаалай-дыр. — Чартык чыл хире эмчилерниң сүмезин күүседип тура, ооң соонда эштип эгеледим. Сегип эгелээн мен. 1960 чылдан бээр Ишимге будун чыл дургузунда эштип турарым бо. Эмчилер мени шүүт кадык деп шинчээнивер.

Сооктан бусталып турар сугже кижи ортузу хире назылыг эр кижи-биле хып дээн аныяк уруг кире бердилер. Танымын чугаалажырынга М. А. Романенко болгаш ооң уруу Галя болган. Ол тудуг техникумунда ажылдап турар. Ооң адазы эштип эгелээнден бээр он чыл ашкан. Ол кажан-даа аарып көрбээн. Галя ындыг эвес. Соок дүжери билек, бо-ла соокка алзып, аарыг турган. Доштуг сугнуң хуулгаазынныг күжүнүң дугайын адазы уруунга сумелээн.

— Хуулгаазының күжүн көрдүм!—деп. Галя өөрүшкүлүг чугаалай-дыр.

— Байы хире-дир?

— Эки-ле-дир — деп, доштан туттунмушаан, ол харылаан.

Бир-ле дугаар эштип турар болганымда, моон-биле кызыгаарланза ажырбас боор. Ынчанмас болза, дош ойбаандан алганым интервью мээн журналист практикамга эң сөөлгүзү бооп чадавас. Эзт-кежимни аржыл-биле кызыдыр дүрбүттүндүм. Чылыгланып алгаш, бажыңымче далажыпкан мен.

Целиноград. В. ПАРХОМЕНКО.

Редакциядан: Интервьюну алган соонда бир хонганда бистиң корреспондентивис-биле телефоннашкан бис. Ол-даа бир бергеге таварышкан боор деп бодадывыс.

— Аарый бердим — деп, Владимир Пархоменко телефонга чугаалаан.

— Ол-ла болгай, бодадывыс-даа... Соок сугже кирер деп чүзү боор!

— Чок, гриппten эвес, кышкы эштиишкинден аарый бердим — деп, ол тодаратты. — Ам база Ишимге барып эштир мен. Корреспондент хүлээлге-биле эвес, харын анаа барып шыныырым ол.

Редактор К. К. КУДАЖП.

Ынчаарга канчап тааржырыл?

Республиканың автоорук эргелели бүгү районнарда кол-кол өруктарның байдалын доктаамал хайгаарап турар. Ынчангаш ооң ажылдакчызы болганында, чыл дургузунда районнарга чеже-даа катап чоруур ужурга таваржып турар мен. Колхозтар, совхозтар азы ажылчын суурларның чылдан чылче канчаар сайырап олурары каракка көскү-дүр. Ол ышкаш силерниң «Шекпээр» совхозта чылдың-на чаа-чаа бажыңнар немежип, кудумчулар узап, тараан ыяштың саны көвүдеп турар-дыр.

Совхозтуң чаңында суггаттыг шелде янзы-бүрү культураларны өстүрүп, куш фермазында хайныышкыныг ажылдап турарынарны эпти-ле көөр мен.

Ол дээрге силерниң, аныяктарның, күжениишкинниг ажылдап турарынарның херечизи-дир.

Совхозтуң чаны-биле эрткен автотрассада эрткен чылын чаа автопавильон болгаш арыгланыр бажың туттунган болгай. Ол павильонга силерниң совхозтуң кежигүннери хар-чаъстан, хаттан азы изиг хүн хеделинден хоргаадап, машина манап турар болгай. Ынчангаш ол ийи тудуг силерниң, ниитиниң өнчүзү болгай. Ынчалза-даа ооң чугаалаан хаваында хөй кижи ады болгаш үй-балай сестер бижээнинден база автопавильон ишти хирлиг-чамныг чыдарындан ол тудуглар көрүштүүн чидирген.

Ол оруктап дүн-хүн чок хөй чон, силерниң аалчыларынар, эртип турары силерге билдингир. Ындыг турбуже, бодунарның, культурлуг деңнелиннерни азы атаалдарынарны... ынчаар «көргүзеринерге» тааржыр бе?

Д. МОНГУШ.

23 ЧЫЛ ЭРТКЕНДЕ—БАЗА КАТАП РОВНОЖЕ

Бистиң республиканың эки-турачылары Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде, 1943—44 чылдарда, Украинаның хоорайларын, суурларын хостаарынга идепкейлиг киришкен.

Украинаның Ровно хоорайының ажылчы чоннары бо чылын февральдың бирги чартыында немец фашистиг эжеленчилерден терээн хоорайын хостаанының 23 чыл оюн байырлап эрттирер. СЭКП-ниң Ровно хооркомунуң чалаанын ёзугаар Ровнону хостаарынга киришкен Тыва эки-турачыларның мурнундан ол хоорайның байырлалынга киржири-биле бистиң республикадан телээлер январь 31-де «АН-24» деп самолёт-биле Кызылдан ужудуп үнүпкен.

Телээлерниң удуртукчузу — Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында аңныыр-тывыш ажыл-агый эргелелиниң начальниги, тыва эки-турачыларның бирги взводунуң командири чораан Оюн Кавзевич Оолак, телээлерниң кежигүннери Чөвен-Хемчик районда СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозтуң даргазы, танкыга удур взводтуң командири чораан Тимофей Күзээчиевич Пичен-оол, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында радио болгаш телевидение талазы-биле комитеттиң кол редактору, эки-турачы Донгак Хоруноолович Таржа, эки-турачы Дарья Намзырайовна Одан-оол олар чорупкан.

Ада-чурттуң кадыг-дошкун Улуг дайынының чылдарында Ровнону хостаанының сөөлүнде, бистиң үстүнде эки-турачыларывыс 23 чыл эрткенде, база катап Ровноже чорупканы ол. Олар боттарының дайынчы өңнүктеринде ужуражып, эрткен оруктарын сактып, ажыл-херектерин чугаалажырлар.

А. КУМАЯК.

ЧУРУКТА: (Солагай талазындан) эки-турачылар О. Оолак, Д. Одан-оол, Д. Таржа, Т. Пичен-оол.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

СЭТА сонуургактарга

ДОШ ОЙБААНДАН ИНТЕРВЬЮ

Доштуг сугга кирерге «морж-тарга» кандыг дээр силер? Сен бодуң дош ойбаанга эжингеш, анаа дөрт харыыны бээр сен.

... Ишим дош-биле шыптынган. Соокту температурازы 15 градус. Хевим уштурундан безин көргүп турган мен. Ынчалза-даа сугже кире бээримге, чылыгзымаар ышкаш сагындырган.

Хлеб заводунуң электриги А. Герасименко мээн-биле кожа адаарганчыг-ла шыпнып тур. Ол доштуг сугга эжинге-ле дөрт чыл четкен. Бежен беш харлыг, бажың аазы М. Г. Астахова баштайгы кыжын эштип турары бо. Хөй чылдарда ревматизмден аарып келген. Чүрээ баксырап эгелээн. Хүнүң-не соок сугга эштирин эмчилер анда сумелээн.

— Соок суг дузалаар-дыр бе?

— Ийе,— деп, харылалды,— эжинген соонда, меңээ дыка эки апаар-дыр— дидир.

Дош ойбаандан база бир интервью ап тура, камгалал станциязының водолазы Ю. В. Кузьминыхтың дугайында сонуурганыг төөгүну билип алган мен. Сес чыл мурнунда ол аар бертинге таварышкан. Ийиги болуктүн инвалиди болган.

— Чүгле олурарын база чыдарын эмчилер меңээ чөпшээрээн — деп, Кузьминых эжинмишаан чугаалай-дыр. — Чартык чыл хире эмчилерниң сүмезин күүседип тура, ооң соонда эштип эгеледим. Сегип эгелээн мен. 1960 чылдан бээр Ишимге будун чыл дургузунда эштип турарым бо. Эмчилер мени шүүт кадык деп шинчээнивер.

Сооктан бусталып турар сугже кижи ортузу хире назылыг эр кижи-биле хып дээн аныяк уруг кире бердилер. Танымын чугаалажырынга М. А. Романенко болгаш ооң уруу Галя болган. Ол тудуг техникумунда ажылдап турар. Ооң адазы эштип эгелээнден бээр он чыл ашкан. Ол кажан-даа аарып көрбээн. Галя ындыг эвес. Соок дүжери билек, бо-ла соокка алзып, аарыг турган. Доштуг сугнуң хуулгаазының күжүнүң дугайын адазы уруунга сумелээн.

— Хуулгаазының күжүн көрдүм!—деп. Галя өөрүшкүлүг чугаалай-дыр.

— Байы хире-дир?

— Эки-ле-дир — деп, доштан туттунмушаан, ол харылаан.

Бир-ле дугаар эштип турар болганымда, моон-биле кызыгаарланза ажырбас боор. Ынчанмас болза, дош ойбаандан алганым интервью мээн журналист практикамга эң сөөлгүзү бооп чадавас. Эзт-кежимни аржыл-биле кызыдыр дүрбүттүндүм. Чылыгланып алгаш, бажыңымче далажыпкан мен.

Целиноград. В. ПАРХОМЕНКО.

Редакциядан: Интервьюну алган соонда бир хонганда бистиң корреспондентивис-биле телефоннашкан бис. Ол-даа бир бергеге таварышкан боор деп бодадывыс.

— Аарый бердим — деп, Владимир Пархоменко телефонга чугаалаан.

— Ол-ла болгай, бодадывыс-даа... Соок сугже кирер деп чүзү боор!

— Чок, гриппten эвес, кышкы эштиишкинден аарый бердим — деп, ол тодаратты. — Ам база Ишимге барып эштир мен. Корреспондент хүлээлге-биле эвес, харын анаа барып шыныырым ол.

Редактор К. К. КУДАЖП.

Хүлээлгезин күүсеткен, ам чаазынче

«Найырал» совхозта ажылчын кооперациязының ажылдакчылары эрткен чылын канчаар ажылдааны көскү: бараан саарылгазының чыл планын 106, ниитиниң чемненилге планын 100,6, хуучу кежигүннер киирип алырын — 132 хуу күүсеткен. Рабкооптуң чәрби садыг четкизиниң он сези бараан саарылгазының чыл планын ажыр күүсеп шыдаан. Эш С. Мишина эргелекчилээн сельмаг, Кара-Талда магазин (эргелекчизи Д. Дарташ) үлегерлиг байдалда. Аъш-чем, ажыл-агый бараанары садар магазиннернин, уруглар садыының, ном магазининиң ажылының түңнел көргүзүү эки.

Фермаларның малчыннарын, бригадаларның ажыл-ишчилерин, хойжуларны бараан-биле хандырар үш автолавка ажылдап турар. 1966 чылда автолавкалар 1965 чылдыңдан 17 мун 500 рубльдиң хөй бараанарын саткан. Олар график, маршрут ёзугаар чоруп, малчыннарның чагыын күүседип келген. Автолавка садыгжызы эш Кашпыдай бараан садыгларының планын ай санында күүседип турар.

Рабкооптуң сан-хөө байдалы мурнуку чылдарыындан экижээн. Эрткен чылда орулга планы күүсеттиннген. Рабкооп садыының чаа депшилгелиг аргаларын ажыглаар, садып алыкчыларга таарымчалыг байдалды тургузар дээш садыг четкилериниң оран-суурун септээн, дерип кылган. Ынчангаш садыгларда чаа көрүштүг түүлдер, таарымчалыг байдал бар апарган.

Партия, профэвилел, комсомол организациялары, рабкооп баштаар чери ажылдакчылар ортузунга кижизидилге ажылын чорудуп, четпестерни чогуур үезинде илереткишаан, чайладыының хемчеглерин ап турган. Коллективте чарыштын мурнакчылары, коммунистиг күш-ажылдың бригадазы, шалычылары дээш демисежип турарлар бар апарган. Садыгжылар эштер Савченко, Сарыг-оол, чолаачы Шульц, чудурукчу Бароол социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда.

Кадрлар-биле ажыл өкижип турар. Оларны ажылга шилип алыр, таарыштыр тургузар, ажылдакчыларның хууда харыысалгазын бедидер хемчеглер хүн бүрүнүң кичээнгейинде тургустунган.

Моон-биле чергелештир рабкооптуң ажылында четпестерни илередири болгаш чайладыры хүннүң чугула айтыры болур. Эрткен чылын Булун-Терек суурда үлетпүр бараанарының магазини (эргелекчизи С. Ангыр-оол) бараан саарылгазының планын күүсеттээн, харын-даа саарылганы 1965 чылдыңдан 9 хуу кудулаткан. Шаңчы магазининиң эргелекчизи Дамба Кызыл-оол, автолавка садыгжызы турган Монгуш ажылчын кооперациязының шугумунга харыысалга чок ажылдаан. Оларның адрезинге чон хомудалын үндүрүп турган. Өртектиг материалдарның учёт, отчёду чогуур негелдезинге чедир тургустунмаан. Чоннуң барааннар-биле хандырарының негелдези чугула сорулганың деңнелинге четпээн.

Рабкооп коллективи бодунуң будурулге хуралынга эрткен чылдагы ажылының түңнелдерин чугаалашкаш, беш чыл планының ийиги чылында чаа, тодаргай сорулгаларны салган. Совет эрге-чагырганың бежен чылынга күш-ажылчы чедиишкиннер-биле, төлептиг ужуражыр дээш, бараанларны садып сайгарарының онаалдазын күүседир, чоннуң хандырылгазын улам-на экижидер дээш. Чаа-Хөлдүн ажылчын кооперациязының коллективи социалистиг чарышка кыйгырган.

Улуг сорулгаларны амыдыралга боттандырар дээш коллективтиг организастыг, чаңгыс ап-сеткилдиг болуру, ажылдың будурукчулуу болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун бедидери, онаашкан ажылынга ажылдакчы бүрүзү хууда харыысалгалыг болуру, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөру ажыл-херектиң чедиишкиннериниң үндезини ол. Ажылчын кооперациязының системазында партия организациязы, ооң бүгү ажылдакчыларын партияның, чазактың эң чугула шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче мобилизастаары болур. Ынчангаш садыг шугумунда партия, профэвилел, комсомол организацияларының политик-массалыг, организакчы ажылының деңнелин бедидери онда негеттинин турар. Садыг ажылдакчылары садып алыкчы массалар-биле харылаазын кылыннадыры, хереглекчилерге дынангыр болуру, массаның күжүнгдаанызы—эң хүндүлүг хүлээлге.

К. КОМБУ.
рабкоопта партия эге организациязының секретары.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 2-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Улуг «бурганның» оолдары» 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Үнелиг даштан кылган билзек» 2.30, 6.30. «Дүву» 4.30, 8.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Хайымнаашкын чон оюн» 12.30, 2.40, 4.40, 6.40, 8.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чеди ажаанчы» 3, 4.50, «Казактар ыглажып турда» 6.40, 8.30 шактарда.

Республиканын хоорайларында, районнар төптериниде база көдээ суурларда ном магазиннериниде сонгулдага хамаарышкан моон адаанда материалдар кирген:

1. РСФСР-нин Дээди Совединге сонгулдалар чорударынын дугайында дүрүм. Тыва, орус дылдар кырында.

2. Тыва АССР-ниң Дээди Совединге сонгулдалар чорударынын дугайында дүрүм. Тыва болгаш орус дылдар кырында.

3. Тыва АССР-нин ажылчы чоннар депутаттарынын районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суурлар Советтеринге сонгулдалар чорударынын талазы-биле дүрүм. Тыва, орус дылдар кырында.

редакциянын адрези:

Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, бажын № 2. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24—63, редакторнуң орлакчыларының 35-24, 25-38, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал кылдаанның 23-54, агитация болгаш пропаганда кылдаанның 37-13, көдээ ажыл-агый кылдаанның 21-47, үлетүүр кылдаанның 22-64 чаза, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер база совет тургузуу болгаш амыдырал кылдыстериниң 21-27, иштики информация кылдаанның 20—60, бухгалтериниң 31-75, корректорларының 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң чанында Парлалга эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Щетинкин—Кравченко кудумчузу, 1.).

ТС—01212.